

AdvaCenter مرکز أدفا
מרכז אדוה
מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל

תמונת
מצב
חברתית
2013

שלמה סבירסקי • אתי קונור-אטיאס • אריאן אופיר

י נ ו א ר 2 0 1 4

AdvaCenter مرکز أديفا
מרכז אדוה
מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל

ת.ד. 36529, תל אביב 61364
טלפון: 03-5608871
פקס: 03-5602205
www.adva.org
advainfo@bezeqint.net

הוועד המנהל

פרופ' יוסי דהאן, יו"ר
גילברט פינקל (מ.א.), גזברית
פרופ' איסמעיל אבו סעד
ד"ר ניצה ברקוביץ
פרופ' יוסי יונה
פרופ' אורן יפתחאל
פרופ' יוברט לו"יון
פרופ' ריקי סויה
ד"ר יצחק ספורטא
פרופ' דני פילק
פרופ' רחל קלוש
פרופ' אורי רם

ועדת הביקורת

רותי גור
חנה לנגר

צוות

מנהלת: ברברה סבירסקי
מנהל אקדמי: ד"ר שלמה סבירסקי
רכות מחקר: אתי קונור-אטיאס
כלכלן: עדי סופר
חוקרת: עו"ד נוגה דגן-בזוגלו
חוקרת ורכות פורום נשים לתקציב הוגן: יעל חסון
רכות מדיניות וממשל: ולריה סייגלשיפר
רכות קהילתיות: שירה פנחס ומיטל סטרול
עוזרת מחקר: אריאן אופיר
מנהל הדרכה: ירון דישון
מנהלת משרד ואחראית קשרי עיתונות: מירה אופנהיים
יועץ כספי: רועי מאור

דו"ח זה הוכן הודות לסיוע של
FordIsrael Foundation
MAZON: A Jewish Response to Hunger

מרכז אדוה נתמך עליידי
הקרן החרשה לישראל
Jacob & Hilda Blaustein Foundation
Heinrich Boell Foundation
Dafna Fund
Ford Israel Fund
CORDAID
Friedrich Ebert Stiftung
Hadassah Foundation
Mr. Howard Horowitz and Ms. Alisse Waterston
Jewish Women's Foundation of New York
Israel Delegation of the European Commission
Rosa Luxemburg Foundation
MAZON: A Jewish Response to Hunger
National Council of Jewish Women
Tikkun Olam Women's Foundation
Women's Amutot of the Greater Miami Jewish Federation
Zabar Family

מבוא

ב־1991, כאשר הוקם מרכז אדוה למידע על שוויון ועל צדק חברתי, "שוויון" היה נושא שולי במחקר ובמדיניות ו"צדק חברתי" עניין בעיקר פילוסופים.

כיום, "צדק חברתי" הוא סיסמא שנשאגה מגרונותיהם של מאות אלפי ישראלים שצעדו לפני שנתיים ברחובות הערים, ו"שוויון", וליתר דיוק "אי שוויון", זוכה להכרה כסוגייה מקרו־כלכלית ומקרו־חברתית ראשונה במעלה. שועי עולם שהתכנסו לכינוס השנתי בעיירה דאבוס שבשווייץ הסכימו כי האי שוויון הוא האיום הגדול ביותר שבפניו תעמוד האנושות בעשור הקרוב. עד לכינוס של 2011 נושא האי שוויון כלל לא נכלל ברשימת הסיכונים.

ישראל ניצבת בראש – או קרוב לראש – סולמות האי שוויון והעוני של העולם המערבי. למרות זאת, בישראל האי שוויון עדיין אינו נתפס כאיום של ממש. הממשלה, במידה והיא גילתה רגישות לנושא האי שוויון, בחרה להתמודד – וליתר דיוק, שלא להתמודד – באמצעות ועדות: ועדת טרכטנברג, שהתחייבה מראש שלא להמליץ על צעדים שיחייבו הגדלת תקציב המדינה; הוועדה להגברת התחרותיות במשק, שהוקמה בתקווה שתוביל לירידת יוקר המחייה; הוועדה למלחמה בעוני, שאמורה להקטין את תחולת העוני מכ־20% לכ־10% בתוך עשר שנים ובאמצעות תקציב מוגבל ביותר.

אלא שהאי שוויון הוא סוגייה מקרו־כלכלית ומקרו־חברתית הדורשת התמודדות ברמה הממלכתית והמשקית הגבוהה ביותר. מה שנדרש הוא לא הגדלה של קצבה זו או אחרת בכמה עשרות שקלים, או הורדת מחירים בכמה אחוזים, אלא מדיניות עקבית של יצירת תעסוקה בשכר המאפשר מחייה בכבוד ובו בזמן מדיניות עקבית של שידרוג רמת החינוך וההשכלה של האוכלוסייה.

מזה שנות דור פועלות ממשלות ישראל לטפח את המגזר העסקי, בעיקר באמצעות הגדלה והוזלה של האשראי העומד לרשותו: הן נוקטות מדיניות של צמצום תקציבי על מנת "לשחרר מקורות לטובת המגזר העסקי", הן העבירו את החיסכון הפנסיוני

מאגרות חוב ממשלתיות לאגרות חוב קונצרניות והן הפחיתו את המיסוי על החברות ובעיקר על הגדולות שבהן. צעדים אלה העצימו מספר קטן של קבוצות הון, העשירו מאוד את בעליהן, את מנכ"ליהן ואת אנשי המקצוע המשרתים אותם. אלא שבו בזמן ישראלים רבים נותרו מחוץ למעגל הצמיחה בתוך מעגלים של שכר נמוך, אבטלה ועוני. המגזר העסקי אינו נותן לכך את התשובות הראויות: ההשקעה בנכסים קבועים בישראל נמוכה בדרך כלל מן הממוצע בארצות המערב, חלק גדול מן האשראי העסקי מופנה לנדרל"ן ולפיננסים במקום לכלכלה הריאלית, וההשקעות של ישראלים בחו"ל גדולות מההשקעות של זרים בישראל.

הצד השני של המטבע הוא הידרדרלות המנגנונים המדינתיים האמורים להעניק לכל האוכלוסייה שירותי חינוך, השכלה גבוהה, בריאות, דיור, רווחה וביטחון סוציאלי. הידרדרלות זו היא תוצר, מצד אחד, של מדיניות הצמצום התקציבי, שמונעת הרחבה של התקציבים החברתיים, ומצד שני, של חרירת כסף פרטי – של השכבות שהתבססו והתעשרו הודות למדיניות עידוד המגזר העסקי – למערכות הציבוריות השונות. הכסף הפרטי קונה לבעלי שירותי רפואה פרטיים, חינוך יסודי ותיכוני מועשר והשכלה גבוהה מובטחת לילדיו. ישראלים שאינם בעלי אמצעים – רוב האוכלוסייה – נאלצים להסתפק בשירותים מדינתיים מדולדלים. התוצאה היא שמערכות המדינה לא זו בלבד שאינן מאזנות את התוצאות הבלתי־שוויוניות של שוק העבודה ושוק ההון, הן אף מחזקות ומשרישות אותן.

השוק והמדינה משלבים ידיים כדי לייצר ישראל שווים ושווים יותר, כמאמר ספרו הירוע של סמי מיכאל. זה כמובן פוגע בראש ובראשונה באלה השווים פחות – כמעט שלושה רבעים מכלל הישראלים משתכרים פחות מן השכר הממוצע. זה פוגע גם בחברה ובכלכלה בכללותה, שכן חוסנן תלוי בהצלחתו המתמשכת של המיעוט המאייש כיום את תעשיית היי טק ואת המוסדות הפיננסיים.

שינוי בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הלמ"ס את הגדרת התמ"ג החל מ־2006, כך שהוא כולל כיום פריטים שלא נכללו בעבר ובראשם ההשקעה בהוצאות מחקר ופיתוח והכנסות מתיווך פינננסי. התמ"ג לפי הגדרתו החדשה גדול מהתמ"ג שהיה מתקבל לפי ההגדרה הישנה. בימים אלה שוקדת הלמ"ס על עדכון הנתונים ההיסטוריים (קודם ל־2006) לפי ההגדרה החדשה. בינתיים, הרבר מונע השוואה של הצמיחה בשנת 2012 לצמיחה בשנים קודמות. לפירוט נוסף ר' הלמ"ס, מערכת החשבונות הלאומיים SNA 2008 והשלכותיה על מדידת התוצר בישראל, יולי 2009.

נוכיר עוד כי מרבית הנתונים השנתיים המשמשים את תמונת מצב חברתית מתפרסמים על ידי הלמ"ס בעיכוב של שנה; כיוון שכך, התמונה שאנו מציגים כאן מתייחסת בעיקרה ל־2012.

עד השנה כלל דו"ח זה נתוני הכנסות חדשים שנאספו על ידי הלמ"ס באופן שאיפשר השוואות על פני זמן.

השנה, מלאכת העידכון של חלק מן הנתונים היא בעייתית, בגלל שינויים בשיטות איסוף נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס). סקר הכנסות משקי הבית של הלמ"ס, שהיה עד כה המקור העיקרי לנתוני שכר, בוטל ואת מקומו תפס סקר הוצאות משקי הבית. שינוי זה מונע את האפשרות להשוות את נתוני שנת 2012 לאלה של שנים קודמות. לפירוט נוסף ר' הלמ"ס, ממצאים מסקר הוצאות משק הבית 2012, נתוני הכנסות, הוצאות ובעלות על מוצרים של משקי הבית בישראל, הודעה לעיתונות, 29.10.2013.

בו זמנית אימצה הלמ"ס הגדרה חדשה של התמ"ג בהתאם להוראות חדשות של האו"ם. ב־2013 שינתה

הצמיחה של ישראל, הצמיחה של אירופה והסכסוך הישראלי-פלסטיני

הסיכון הפוטנציאלי הכולט ביותר מול היעדר הסדר מדיני עם הפלסטינים. בשני העשורים האחרונים ידעה ישראל שתי התקוממויות פלסטיניות נגד המשך השליטה שלה בהם – האינתיפאדה הראשונה והאינתיפאדה השנייה. נזכיר כי בזמן האינתיפאדה השנייה הצטמק התמ"ג במשך שנתיים רצופות והתמ"ג לנפש במשך שלוש שנים רצופות.

לגדול ב־2013 בשיעור של 3.7%, ב־2014 בשיעור של 3.4% וב־2015 בשיעור של 3.5%³, בשעה שגוש הירוד צפוי לגדול בשיעורים נמוכים בהרבה: -0.4%, -1.0% ו־1.6%, בהתאמה⁴.

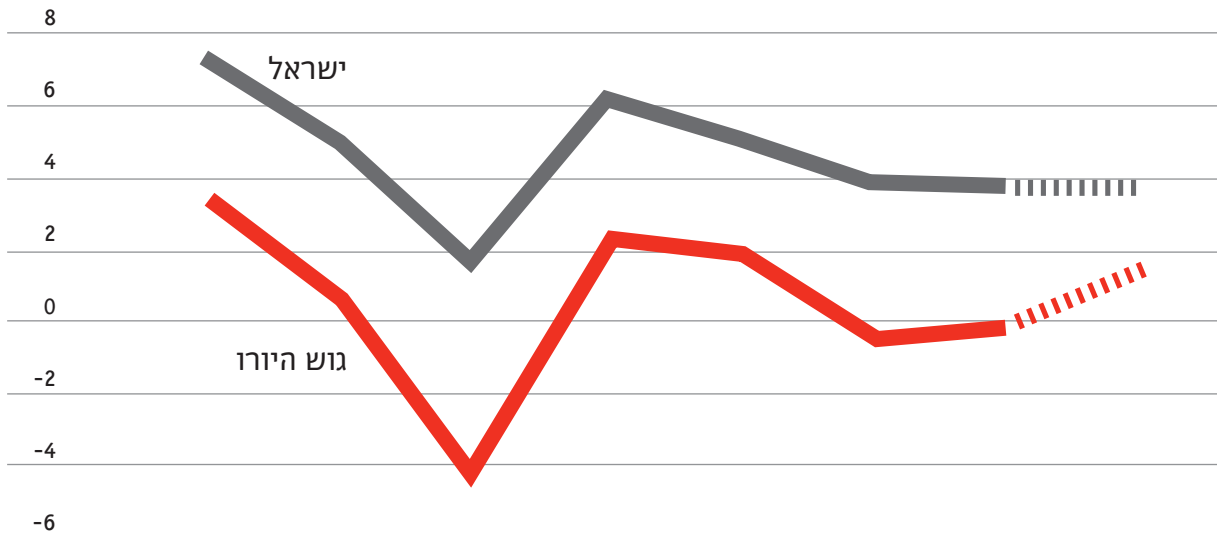
זאת, בתנאי שהמצב הגיאופוליטי של ישראל לא יורע. על רקע הבעיות הפנימיות של רוב הארצות השכנות, ובהנחה שהסוגייה האירנית תמשיך להיות מטופלת ברמה המעצמתית,

כלכלת ישראל התמודדה עם המשבר הפיננסי העולמי טוב יותר מארצות אירופה.¹ בין 2006 ל־2012 גדל התמ"ג של ישראל בשיעור שנתי ממוצע של 4.4%, בעוד שזה של גוש הירוד גדל בשיעור זניח של 0.3%, דהיינו, לא גדל.²

גם בשנים הקרובות צפויה כלכלת ישראל לצמוח יותר מאלה של ארצות אירופה. לפי תחזית של ארגון ה־OECD, שמדינת ישראל חברה בו, כלכלת ישראל צפויה

הצמיחה בישראל ובגוש הירוד, 2007-2012 ותחזית לשנים 2013-2014

באחוזים

הערות:

1. הנתון עבור ישראל לשנת 2014 הינו תחזית של בנק ישראל.

2. הנתונים לגוש האירו כוללים 17 מדינות; התחזית לשנים 2013-2015 כוללת 15 מדינות.

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, שנים שונות; הלמ"ס, הדעה לעיתונות, "אומדנים מוקדמים לחשבונות הלאומיים לשנת 2013", 31 בדצמבר 2013; בנק ישראל, תחזית מקרו כלכלית של חטיבת המחקר, דצמבר 2013, 23.12.2014. נתוני גוש האירו מתוך: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=9185>

התמ"ג לנפש עדיין רחוק מזה של ארצות אירופה

הממוצע בתמ"ג לנפש בשנים 2012-2006 הסתכם ב־2.5% אמנם, זהו שיעור גידול הגבוה מזה של כמה מהארצות העשירות בעולם – ארצות הברית עם 0.1% וגרמניה עם 1.3%, אלא שבארצות אלה, התמ"ג לנפש גבוה מלכתחילה הרבה יותר מזה של ישראל: כ־42 אלף דולר בגרמניה וכ־52 אלף דולר בארצות הברית, לעומת כ־33 אלף דולר בישראל (ב־2012, במחירים שוטפים).

סין ידעה את הגידול הרב ביותר: התמ"ג לנפש שלה גדל, בממוצע, בשיעור שנתי של 9.5%. גם הודו גדלה בקצב מהיר – 5.5% לשנה, בממוצע. הודו וסין הן הבולטות שבין ארצות דרום מזרח אסיה, שרבות מהן מצטיינות בשיעורי צמיחה גבוהים. אזור נוסף שבו נרשמו שיעורי צמיחה גבוהים הוא אירופה המזרחית, המיוצגת כאן על ידי פולין, עם שיעור גידול שנתי ממוצע של 3.8% בתמ"ג לנפש.

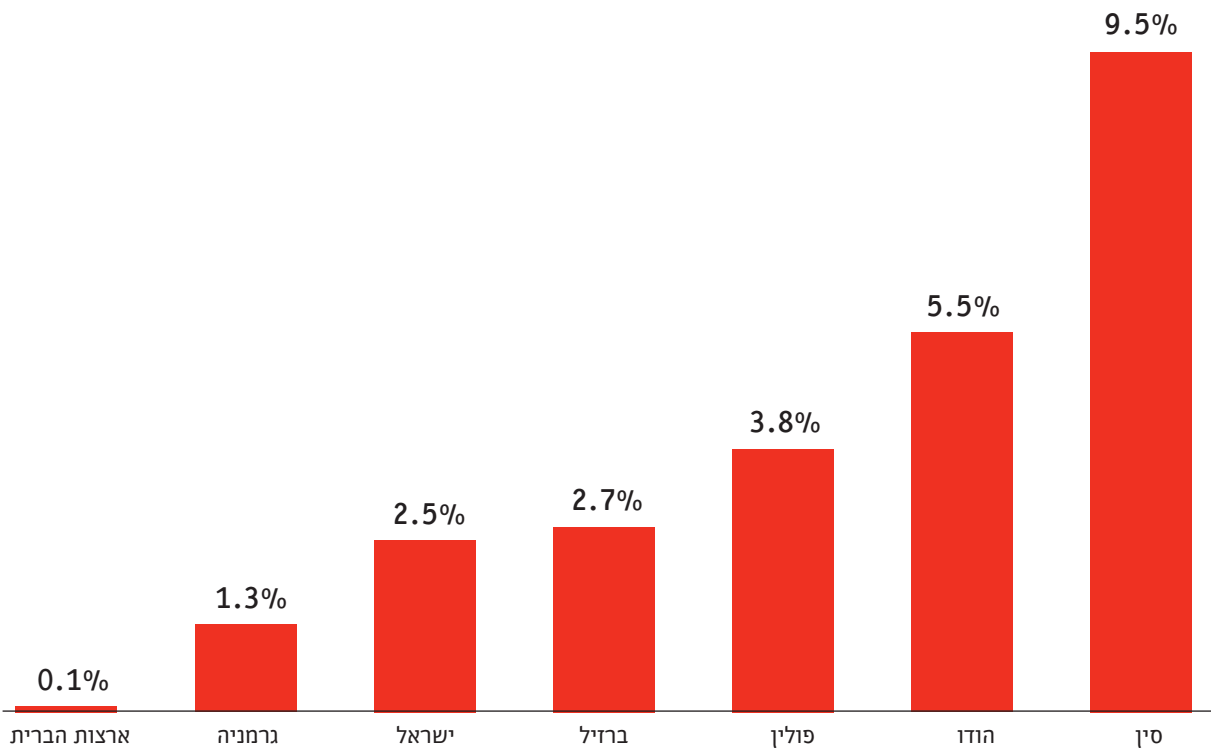
בישראל, לעומת זאת, הגידול השנתי

הצמיחה של ישראל היתה גבוהה מזו של ארצות אירופה, אך אם אנו הפצים ברמת חיים דומה לזו שלהן, הצמיחה צריכה להיות גבוהה יותר. אפשר לבחון זאת על פי התמ"ג לנפש, שהוא מדד מקובל לרמת חיים.

התרשים שלהלן מציג את הגידול השנתי הממוצע בתמ"ג לנפש בארצות נבחרות בין השנים 2006 – השנה המוקדמת ביותר שעבורה הכינה הלמ"ס נתונים לפי ההגדרה החדשה של התמ"ג – ובין 2012, השנה האחרונה עבורה יש נתונים מלאים.

תמ"ג לנפש, מדינות נבחרות 2006-2012

שיעורי שינוי ממוצעים • לפי תקופה • מבוסס על נתוני תמ"ג לנפש • במחירים קבועים • במונחי מטבע מקומי

העושר גדל מאוד, הכלכלה הריאלית פחות

בין 2002 ל-2011 גדל סך הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור (פקדונות בנק, ניירות ערך, חסכון פנסיוני וביטוח חיים) ב-80% לערך, מ-1,483 מיליארד ש"ח ל-2,641 מיליארד ש"ח (במחירי 2012). כלל הנכסים הפיננסיים, סכום המכיל גם את הנכסים הפיננסיים שבידי הבנקים והממשלה, גדלו ב-60%, מ-3,486 מיליארד ש"ח ל-5,553 מיליארד ש"ח. הנכסים הפיננסיים התאוששו במהרה מהמשבר הפיננסי העולמי של 2008.

בו בזמן, הנכסים הלא-פיננסיים, הכוללים, מצד אחד, בתי מגורים ובניינים שלא למגורים, ומצד שני מכונות, וציוד, כלי תחבורה, תוכנה ומלאי – דהיינו, השקעה בענפי המשק, גדלו בקצב נמוך יותר – 5.50%.

במלים אחרות, העושר הפיננסי גדל מאוד, הכלכלה הריאלית פחות.

לאן הלך הכסף? אל כסף נוסף. רווחים כספיים, במקום שיופנו להגדלת הכלכלה הריאלית – זו שבה כמעט כולנו חיים, הופנו ליצירת עוד כסף. הכלכלה הישראלית, כמו כלכלות רבות אחרות בעולם, עברה תהליך של פיננסיאליזציה.

זה טוב למיעוט באוכלוסייה, זה לא טוב לרוב האוכלוסייה. דבר נוסף, חלק מן ההון שנצבר בישראל מושקע בחו"ל: במהלך העשור האחרון, השקעות של ישראלים בחו"ל היו גדולות מהשקעות של זרים במשק הישראלי.⁶

צמיחה מתחילה בהשקעות: הקמת בניין למפעל, רכישת מכונות וציוד, הכשרת העובדות והעובדים. ההשקעה יוצרת מקומות עבודה ומעצבת את תנאי ההעסקה של העובדים.

והנה, הנתונים מראים כי ההשקעות בישראל (בנכסים קבועים) הן נמוכות יחסית לארצות העשירות וכי רמתן נמוכה למרות שאין כיום מחסור במשאבים פיננסיים מקומיים. יתרה מזאת, ההשקעות מתחלקות באופן בלתי שווה בין המגורים השונים בחברה הישראלית והן מתרכזות במספר קטן יחסית של ענפי משק.

בין השנים 2006-2012 עמדה ההשקעה בנכסים קבועים בישראל על כ-19.5% תמ"ג, בממוצע, בעוד שהממוצע באיחוד האירופי עמד על 20.4%.⁷ ההבדלים המספריים אולי אינם נראים גבוהים

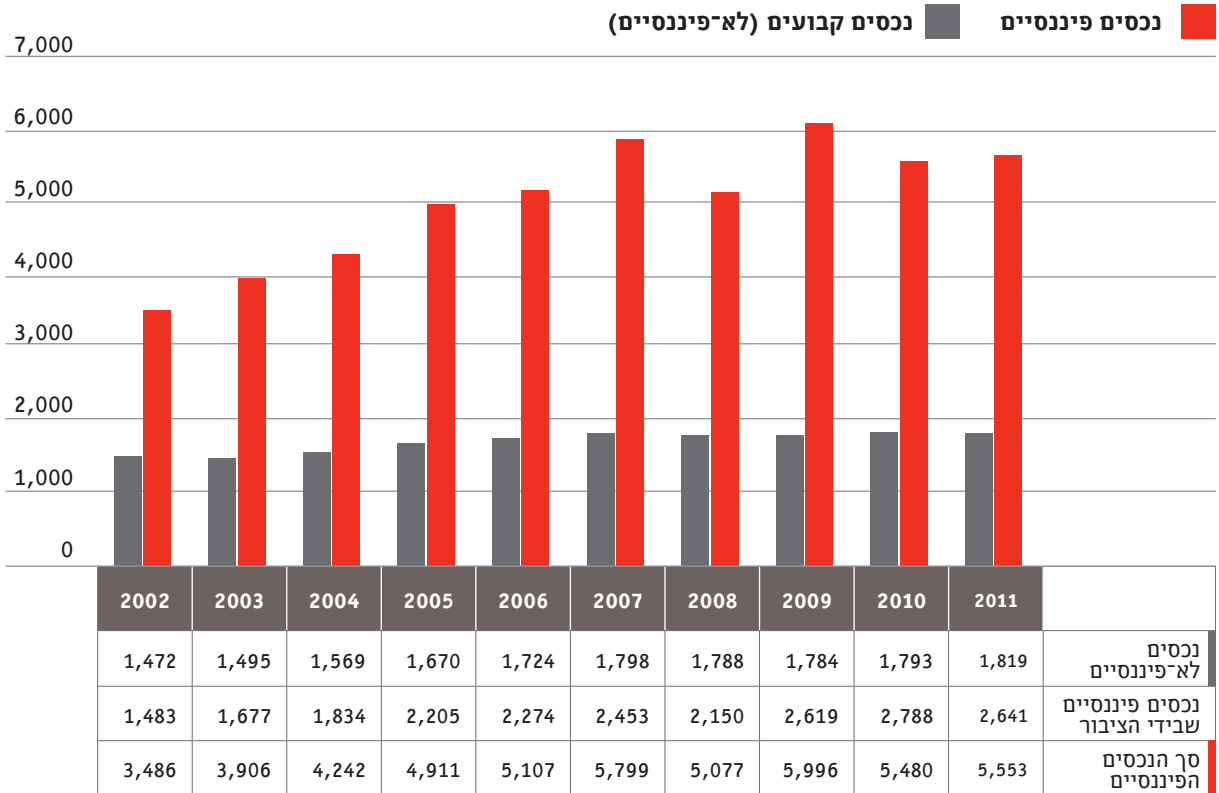
במיוחד, אלא שצפוי היה כי ישראל, השואפת להגיע לרמת תמ"ג לנפש דומה לזו של ארצות אירופה, תשקיע יותר מהן. ההשקעות בסין ובהודו גדולות פי שניים ואף יותר, אבל גם ארצות שהחלו את מסע הפיתוח קודם לכן, כדוגמת קוריאה, הנמנית עם מועדון עשרים הארצות העשירות ביותר (G20) או טייוואן, משקיעות יותר מישראל.⁸

הסיבות לשיעור הנמוך יחסית של השקעות בישראל הן רבות, אבל אין ספק שהאייזיבויות הכלכלית הגלומה בסכסוך המתמשך עם הפלסטינים היא אחת הבולטות שבהן.

נתונים אלה מעלים שאלות גם לגבי המדיניות הממשלתית המתמקדת בעידוד הצמיחה של המגזר העסקי, בהנחה שצמיחה של המגזר העסקי תענה על כל מחסורי החברה הישראלית. ייתכן ומדיניות זו רק חיזקה את קבוצות ההון הגדולות ועודדה את מגמת הפיננסיאליזציה במשק – במקום שתוביל לצמיחה המיטיבה עם כל הישראלים.

נכסים פיננסיים ולא פיננסיים במשק הישראלי, 2011-2002

במיליארדי ש"ח • במחירי 2012

הערות:

1. נכסים לא פיננסיים מורכבים מנכסים קבועים (בתי מגורים, בניינים משלא למגורים, מכונות וציוד, כלי תחבורה ותכנה) ומלאי.
 2. נכסים פיננסיים שבידי הציבור: נכסים פיננסיים שבידי משקי הבית, תאגידים ומוסדות לאומיים (לא כולל המשלה ובנקים מסחריים).
 3. כלל הנכסים הפיננסיים. נכסים פיננסיים שבידי הציבור, המשלה ובנקים מסחריים.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, *חשבונות המאזן הלאומי 2009*, פירסום מספר 1453, יוני 2012; הלמ"ס, *חשבונות המאזן הלאומי 2010*, הודעה לעיתונות, פברואר 2012; הלמ"ס, *חשבונות המאזן הלאומי 2011*, הודעה לעיתונות, פברואר 2013; הלמ"ס, *שנתון סטטיסטי שנים שונות*, לוח 17.1.

אי שוויון בהכנסות

לא ניתן להשוות את נתוני ההכנסות משנת 2012 ואילך עם אלה של שנים קודמות

הבאה, כאשר נתוני 2012 יסמנו אז תחילתה של סדרת נתונים חדשה.

בלוח שלהלן ניתן להבחין עוד, כי התפלגות ההכנסות לפי עשירונים לפי השיטה החדשה דומה למדי לזו שהניבה השיטה הישנה. ההבדל הבולט ביותר הוא הגידול בחלקו של העשירון העליון בעוגת ההכנסות.

להלן נציג נתונים על אי שוויון בשכר. נתחיל בנתונים שקיבלנו מן הלמ"ם על פי השיטה החדשה ונמשיך בנתונים שקיבלנו מן המוסד לביטוח לאומי. בכל מקום בו מוצגת סדרת נתונים עבור העשור האחרון, הנתונים עבור שנת 2012, שהופקו על ידי הלמ"ם לפי השיטה החדשה, מוצגים בנפרד מן הנתונים עבור שנים קודמות.

בי-2013 שינתה הלמ"ם את מתכונת סקרי ההכנסות והוצאות משקי הבית, דבר שיצר שבר בסדרת נתוני ההכנסות השנתיים. כתוצאה מכך לא ניתן להשוות את נתוני ההכנסות של 2012 עם אלה של שנים קודמות.

הלוח שלהלן מציג את נתוני ההכנסה החדשית ברוטו של משקי בית לפי השיטה הישנה (סקר הכנסות משקי בית 2011) ולפי השיטה החדשה (סקר הוצאות משקי בית 2012). ניתן להבחין בכך שהשיטה החדשה מניבה נתוני הכנסות גבוהים באופן משמעותי מאלה של השיטה הישנה וזאת למרות שבפועל לא היו העלאות שכר משמעותיות במשק.

כיוון שכך נבצר מאיתנו להציג נתונים על הכנסות לפי עשירונים ועל הכנסות של המעמד הבינוני בהשוואה לאלה של המעמד הגבוה והמעמד הנמוך. את הנתונים נשוב להציג בשנה

הכנסה חודשית ברוטו למשק בית שבראשו שכיר/ה: נתוני סקר הכנסות 2011 לעומת נתוני סקר הוצאות 2012

בש"ח • במחירי 2012

חלקו של כל עשירון בעוגת ההכנסות		הכנסה חודשית ממוצעת, בש"ח		עשירון
2012 לפי השיטה החדשה	2011 לפי השיטה הישנה	2012 לפי השיטה החדשה	2011 לפי השיטה הישנה	
2.3%	2.4%	4,230	4,167	1
3.7%	3.8%	6,988	6,455	2
4.9%	4.8%	9,092	8,299	3
5.9%	6.0%	11,113	10,286	4
7.1%	7.3%	13,352	12,522	5
8.5%	8.8%	15,973	15,051	6
10.2%	10.5%	19,168	18,014	7
12.6%	12.9%	23,616	22,156	8
16.4%	16.4%	30,743	28,156	9
28.3%	27.0%	53,004	46,301	10

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ם, סקר הכנסות לשנת 2011; נתונים שנמסרו על ידי גף צריכה וכספים, נובמבר 2013.

72.7% מהשכירים משתכרים עד השכר הממוצע; 30.5% משתכרים שכר מינימום ופחות

שכר ממוצע ומטה עמד בשנת 2011 על 72.7%.

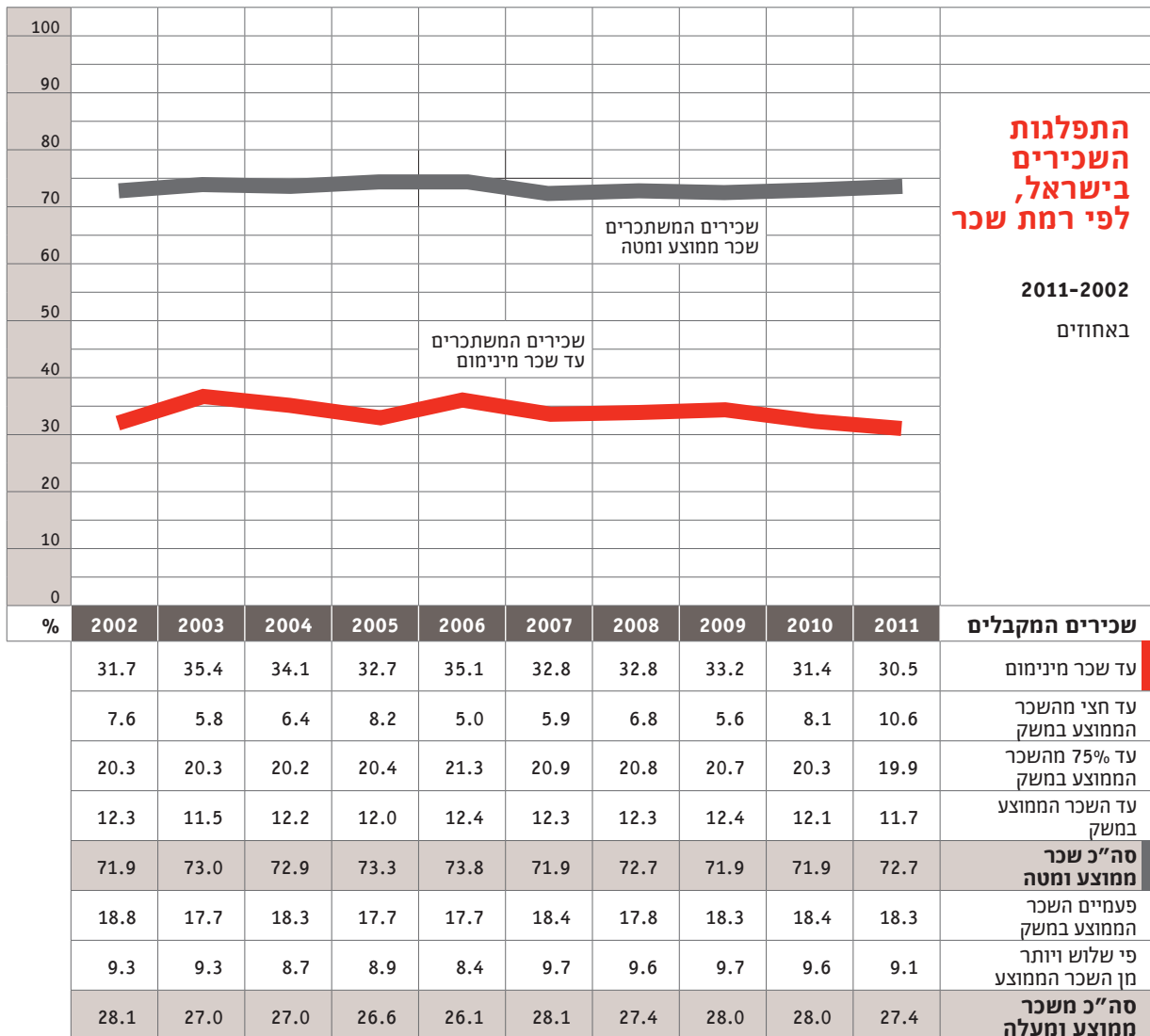
הנתונים מצביעים על יציבות גדולה. למרות שהכל מסכימים על כך שבישראל של ימינו קשה לקיים רמת חיים סבירה בשכר מינימום, שיעור המשתכרים עד שכר מינימום לא הצטמצם בעשור האחרון באופן משמעותי – למשל, לרמה של 15% או 20%. סביר להניח שהיציבות נמשכה גם בשנים 2012-2013.

וב-2006 נרשם שיעור דומה. מאז מצוי השיעור בירידה, וב-2011 הוא הגיע ל-30.5%.

השיפור לא היה דרמטי במיוחד, שכן נראה כי רוב אלה שנגרעו משורת המשתכרים פחות משכר מינימום עברו לשורת המשתכרים בין שכר מינימום לחצי מן השכר הממוצע. חלקם של כל הישראלים המשתכרים

המוסד לביטוח לאומי מפרסם נתונים על שכר השכירים לפי שלוש רמות: עד שכר מינימום, עד השכר הממוצע ומעל השכר הממוצע. למרבה הצער, נתונים אלה מתפרסמים באיחור של שנתיים.

בתקופת המשבר הכלכלי של האינתיפאדה השנייה גדל שיעור המשתכרים עד שכר מינימום: בשנת 2002, שיעורם עמד על 31.7% מכלל השכירים; ב-2003 הוא עלה ל-35.4%

הערה: השכר הממוצע לעובד שכיר לחודש עבודה עמד ב-2011 על 9,461 ש"ח, בחיירים שוטפים. שכר המינימום באותה שנה עמד על 3,985 ש"ח. הנתונים של המוסד לביטוח לאומי לשנת 2012 עדיין לא התפרסמו.
מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך ד"ק בנדלק, ממוצעי שכר והכנסה לפי יישוב ולפי משתנים כלכליים שונים, המוסד לביטוח לאומי, שנים שונות.

פערי השכר בין גברים ונשים יציבים

נשים קרוב יותר לזה של גברים מן השכר החודשי של נשים.

לאחר עלייה באמצע העשור הקודם יש התייצבות בשכר לשעה ועלייה בשכר לחודש, מה שמצביע על מגמת גידול בהיקף התעסוקה של נשים.

בהשוואה בינלאומית של שכר לשעה, ישראל, עם פער של 16.3% בין שכר הגברים לשכר הנשים, ניצבת באמצע בין ארצות שבהן הפער עומד על יותר מ-20% ובין ארצות שבהן הפער נמוך מ-10%.

אנו מציגים כאן שני נתוני שכר: שכר לחודש ושכר לשעה.

הפער המגדרי גדול במיוחד בשכר לחודש. ההסבר להיקפו של פער זה טמון בעובדה שנשים רבות עובדות במשרות חלקיות ו/או זמניות. ב-2012, השכר הממוצע לחודש של נשים עמד על 66% מהשכר הממוצע של גברים.

הפער המגדרי קטן יותר כאשר בוחנים את השכר לשעה. השכר הממוצע לשעה של נשים עמד על 84.9% מהשכר לשעה של גברים. כלומר, השכר השעתי של

פערי השכר בין גברים ונשים יציבים ביותר, הגם שבשנים האחרונות נרשם צמצום.

להלן מוצגים נתוני שכר לחודש ושכר לשעה. נציין כי הנתונים לשנת 2012, שנתקבלו מן הלמ"ס, לקוחים מסקר הוצאות משקי הבית במתכונתו החדשה לכן אנו מציגים את הנתונים הללו כנפרד ולא כהמשך של הקו המחבר בין השנים 2002 ו-2011. החלטנו לכלול אותם כאן כיוון שמוקד העניין פה הוא הפערים בין גברים לנשים ולא דווקא גובה ההכנסה.

פערי שכר לשעה בין גברים לנשים, ארצות נבחרות, 2011

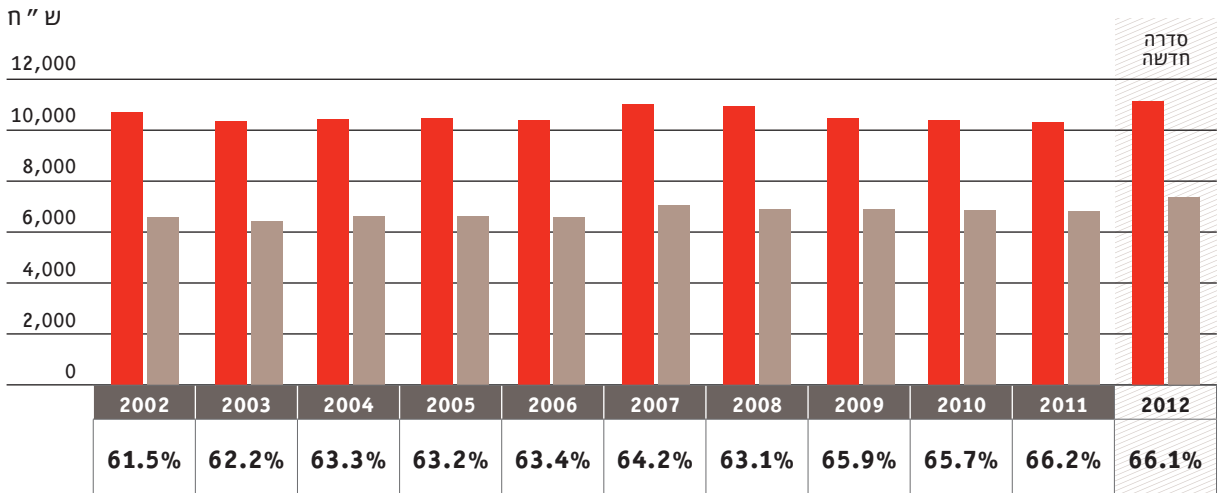
באחוזים

הפער בין שכרן השעתי של נשים לשכרם השעתי של גברים, 2011	מדינה	הפער בין שכרן השעתי של נשים לשכרם השעתי של גברים, 2011	מדינה
15.8	שוודיה	27.3	אסטוניה
14.7	צרפת	24.5	איסלנד (2008)
13.9	אירלנד (2010)	23.7	אוסטריה
13.7	קנדה	22.2	גרמניה
13.6	לטביה	22.0	יוון (2008)
13.0	בולגריה	21.0	צ'כיה
12.5	פורטוגל	20.5	סלובקיה
12.9	מלטה	20.1	בריטניה
12.1	רומניה	18.2	פינלנד
11.9	ליטא	18.0	הונגריה
10.6	ארצות הברית	17.9	הולנד
10.2	בלגיה	17.9	שוויץ
8.7	לוקסמבורג	17.0	ישראל
5.8	איטליה	16.4	קפריסין
4.5	פולין	16.4	דנמרק
3.8	טורקיה (2010)	16.2	ספרד
2.3	סלובניה	15.9	נורווגיה

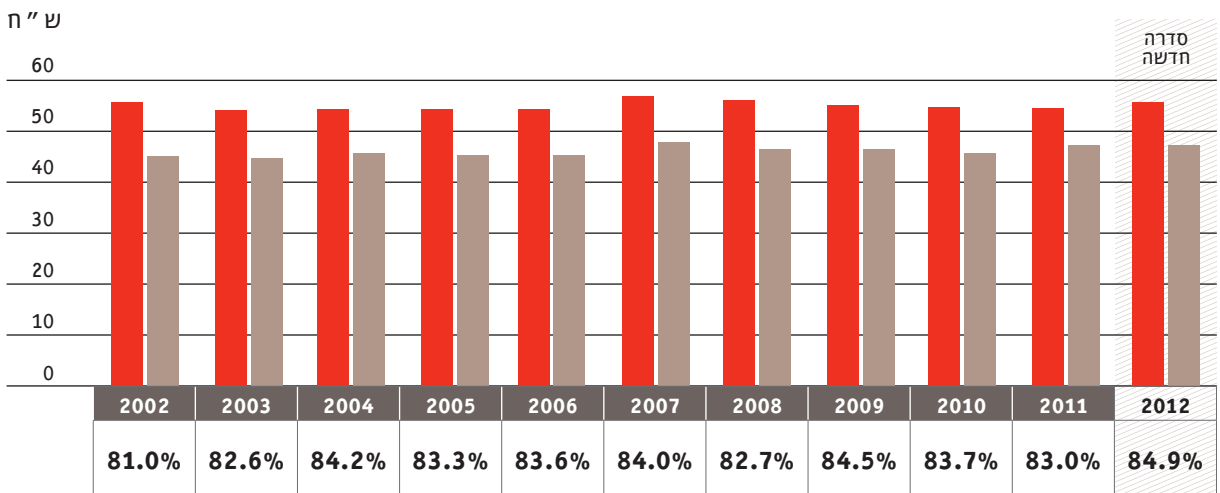
גברים
נשים

שכר נשים כאחוז משכר גברים 2012-2002 לחודש ולשעה

שכר לחודש בש"ח שכרן החודשי של נשים כ-% משכרם החודשי של גברים

שכר לשעה בש"ח שכרן השעתי של נשים כ-% משכרם השעתי של גברים

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלח"ס, סקרי הכנסות, שנים שונות; הנתון לשנת 2012 התקבל מנף צריכה וכספים בלמ"ס.

אשכנזים, מזרחים וערבים

גם היא אך בשיעור נמוך יותר והיא עמדה על 9% מעל הממוצע; זהו המשך של מגמת שיפור שנרשמה בשנים האחרונות.

ההכנסה של השכירים הערבים היא הנמוכה ביותר: 34% מתחת לממוצע. זהו המשך של מגמת ירידה שנרשמה בשנים האחרונות, לאחר שבי-2004 היא כבר הגיעה לרמה של 25% מתחת לממוצע.

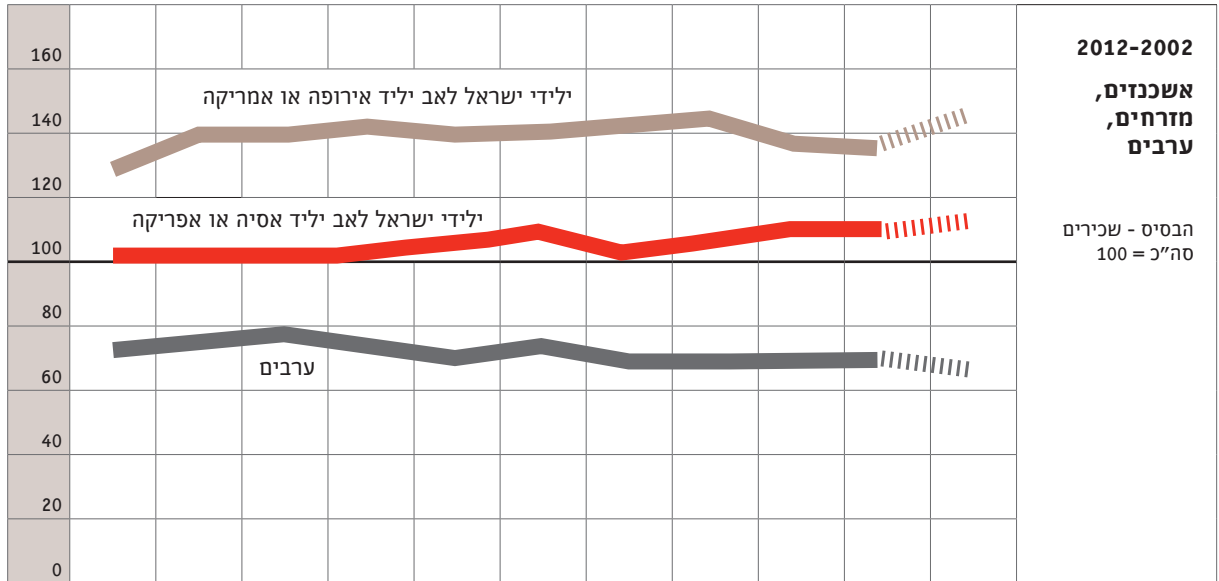
לקוחים מסקר הוצאות משקי הבית במתכונתו החדשה, לכן אנו מציגים את הנתונים הללו בנפרד ולא כהמשך של הקו הממוצע בין השנים 2002 ו-2011.

בי-2012, ההכנסה החודשית של שכירים אשכנזים עמדה על 42% מעל ההכנסה החודשית הממוצעת של כלל השכירים. ההכנסה של מקביליהם המזרחים גדלה

פערי השכר בין יהודים לערבים ובין יהודים מזרחים (ילידי/ות ישראל לאב יליד אסיה או אפריקה) ליהודים אשכנזים (ילידי/ות ישראל לאב יליד אירופה או אמריקה) הם משמעותיים ביותר.

להלן מוצגים נתונים על פערי שכר בין שלוש קבוצות אלה. נציין כי הנתונים לשנת 2012, שנתקבלו מן הלמ"ס,

הכנסה חודשית משכר וממשכורת של שכירים

2012-2002

**אשכנזים,
מזרחים,
ערבים**

הבסיס - שכירים
100 = כ"ס

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	סדרה חדשה
שכירים סך הכל	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
ילידי ישראל לאב יליד אירופה או אמריקה	126	137	136	139	136	137	138	141	133	133	142	
ילידי ישראל לאב יליד אסיה או אפריקה	100	100	100	100	102	106	100	103	107	107	109	
ערבים	71	73	75	72	68	71	67	67	68	67	66	

הערות:

1. שכיר - כל נסקר/ת שהייתה לו הכנסה כלשהי משכר ומשכורת ב- 3 החודשים שלפני ביקור הפוקד.
 2. שכר: תשלום תמורת עבודה שנעשתה בפרק זמן קצוב; משכורת: שכר קבוע של עובד שהוא מקבל בדרך כלל אחת לחודש.
 3. הכנסה משכר וממשכורת - הכנסות משכר עבודה של פרטים שכירים.
- מקור:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, סקר הכנסות, שנים שונות; הנתון לשנת 2012 התקבל מן צריכה בלמ"ס.

השכר הגבוה ביותר הוא שכר גבוה מאוד

הלוח שלהלן מבהיר, שהקיצוץ המשמעותי ביותר היה בתגמולים שאינם שכר – המענקים, תשלום מבוסס מניות ו"אחר". זאת, בשעה שהשכר ירד אך מעט, במקרה של המנכ"לים, ובמקרה של כלל הבכירים הוא אף עלה.

גם לאחר הירידות בשנת 2012, הפערים בין המנהלים הבכירים ובין שאר העובדים בישראל היו גבוהים ביותר. לפי נתוני הלמ"ס לשנת 2012, עלות השכר הממוצעת של המנכ"לים היתה גבוהה פי 42 מן השכר הממוצע במשק בשנת 2012 (9,018 ש"ח, עובדים ישראליים בלבד) ופי 87 משכר המינימום באותה שנה (4,300 ש"ח).

חלק מן התאגידים הגדולים ואת השינויים ברגולציה.

עם כל זאת, עלות השכר של מנהלי התאגידים הגדולים היתה גבוהה ביותר. זו של המנכ"לים של 100 החברות הגדולות ביותר שמניותיהן נסחרות בבורסה התל אביבית ("תל אביב 100") עמדה, בממוצע, על סכום שנתי כולל של 4.519 מיליון ש"ח, או 376.6 אלף ש"ח בחודש.

עלות השכר השנתית הממוצעת של חמשת נושאי המשרות הבכירות בחברות אלה עמדה על 3.421 מיליון ש"ח, או 285.1 אלף ש"ח בחודש.

השכר הגבוה ביותר בישראל משולם לקבוצה קטנה של מנהלי התאגידים הגדולים. אנו יודעים על שכר זה הודות לחוק המחייב את התאגידים שמניותיהם נסחרות בבורסה לפרסם את השכר של חמשת מקבלי השכר הגבוה ביותר בתאגיד. על שכרם של תאגידים שאינם נסחרים בבורסה אין אנו יודעים דבר. הנתונים שלהלן הם המעודכנים ביותר שפורסמו והם מתייחסים לשנת 2012.

ב-2012, עלות השכר של המנהלים הבכירים בתאגידים הגדולים ירדה, יחסית ל-2011. בין הסיבות לירידה ניתן למנות את האווירה הציבורית הביקורתית, את הבעיות אליהן נקלע

עלות שכר של מנהלים בחברות הנסחרות במדד "תל אביב 100", 2011-2012

באלפי ש"ח • במחירי 2012

	מנכ"ל		בכיר ב-"תל אביב 100"	
	2012	2011	2012	2011
עלות שכר חודשי ממוצעת	549.1	376.6	344.2	285.1
שכר ו/או דמי ניהול	224.8	215.0	162.5	167.5
מענקים	186.5	121.1	106.7	88.6
תשלום מבוסס מניות	253.7	127.5	125.6	81.1
אחר	29.4	9.4	36.9	21.0

הערות:

1. הנתונים הכספיים המוצגים לעיל נלקחו מתוך הדוחות הכספיים של החברות הנסחרות במדד "תל אביב 100". הנתונים מתפרסמים מוח תקנה 21 של הרשות לניירות ערך: תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה.
2. מניתוח הדוחות הכספיים עולה, כי ישנם מקרים בהם בעלי התפקיד הבכיר בחברה אינם נמנים עם חמשת בעלי התגמולים הנבחרים מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה או בתאגיד שבשליטתה.
3. הנתונים הינם לשנים קלנדריות (2011 ו-2012) ולמועסקים במשרה מלאה (100%). בכירים שצויין עבורם כי הם מועסקים במשרה חלקית, שכרם תוקן באופן יחסי למשרה מלאה.
4. הנתונים אינם כוללים את החברות הדואליות הבאות: טבע, אלביט מערכות ונייס. חברות אלו מפרסמות את הדוחות הכספיים שלהן בארה"ב והן אינן מחויבות לפרסם את שכר הבכירים בהן לפי פירוט שמי לא בישראל ולא בארצות הברית.
5. עבור החברות הדואליות הבאות קיימים נתונים חלקיים בלבד לשנת 2011: פרינו, פרטנר וסלקום.
6. החברות הבאות: דלק קידוחים, אבנר ושרמקו הינן שותפויות לחיפוש דו נפט שאינן מעסיקות עובדים. לא כללנו אותם בניתוח שלנו.
7. מרכיבי השכר הם: שכר כולל הפרשות סוציאליות; מענקים (בנוסף); תשלום מבוסס מניות ואחר.
8. עבור חלק מנושאי המשרה השכר ניתן באמצעות דמי ניהול.

מקור: עיבוד של מרכז אדווה מתוך אתר האינטרנט של הרשות לניירות ערך, אפריל 2011, ו-אפריל 2012.

הנתונים המוצגים בעמוד זה עובדו ונותחו על ידי הכלכלנית ור"ח ספאט סבאח אנבאריה.

הכנסות מהון

העצמאים – המאון העליון שלהם. לעומת זה, 90% מהעצמאים נהנו, ביחד, מ־1.5 מיליארד ש"ח – פחות מ־10% מסך ההכנסה מהון.

יש לציין כי ההכנסה של רוב העצמאים בישראל אינה גבוהה.

האי שוויון בהכנסות מהון גדול הרבה יותר מהאי שוויון בהכנסות משכר.

הנתונים המעודכנים ביותר שפירסם המינהל, בדו"ח שלו לשנים 2011–2012, הם לשנת 2008.

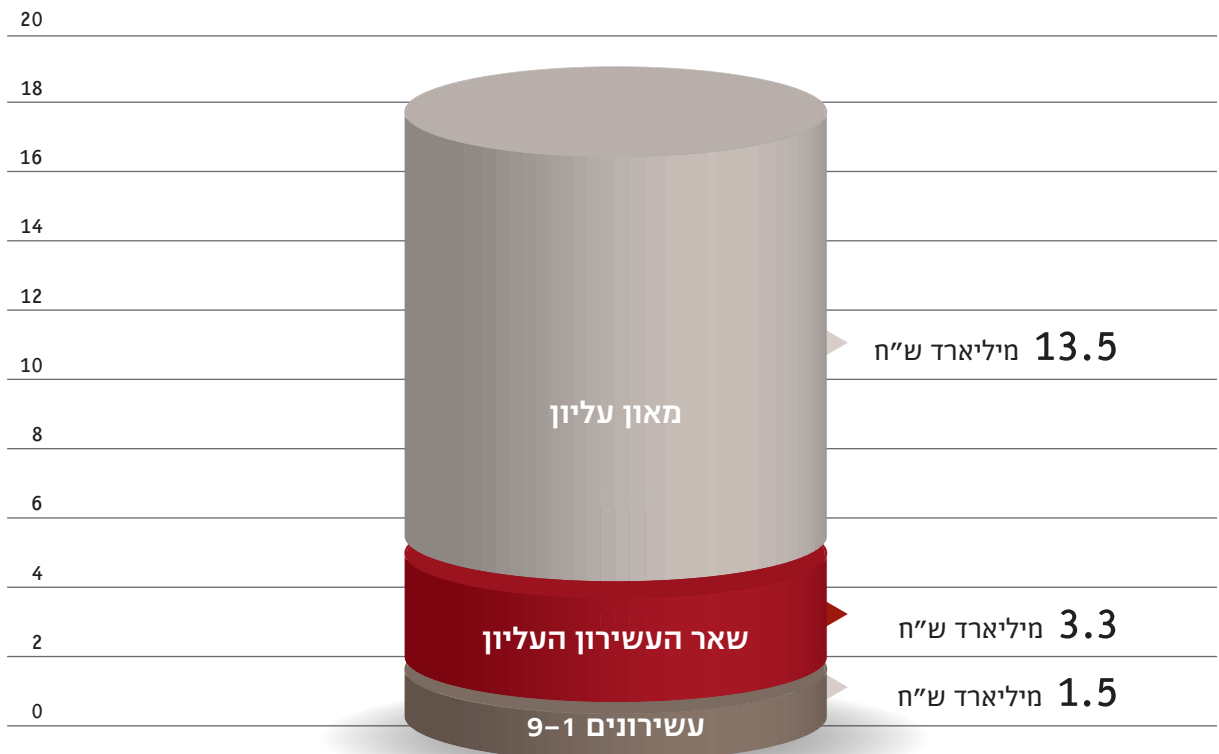
ובכן, ב־2008 נהנו העצמאים בישראל מהכנסה כוללת מהון בסך של 18.3 מיליארד ש"ח. הכוונה היא להכנסות מרווחי הון, דיבידנדים, ריבית וכיו"ב. כמעט שלושה־רבעים מסכום זה – 13.5 מיליארד ש"ח – הלכו ל־1% מכלל

רוב הישראלים מועסקים כשכירים וההכנסה העיקרית שלהם היא משכר. אבל במאון העליון יש שיעור גבוה מאוד של עצמאים וההכנסות מהון מהוות כשני־שלישים מכלל ההכנסות (ב־2008: 65.1%).¹⁰

על גובה ההכנסות של העצמאים מהון ניתן ללמוד מהדו"ח השנתי של מינהל הכנסות המדינה במשרד האוצר. לצערנו,

התפלגות ההכנסות של עצמאים מרווחי הון, דיבידנדים, ריבית והחזקות נוספות

על פי עשירוני הכנסה של עצמאים 2008 • במיליארדי ש"ח • במחירי 2008

הערה: "החזקות נוספות" כוללות הכנסות מדמי מפתח, שכר דירה ועוד, שאותן מינהל הכנסות המדינה לא מפריד מהכנסות מדיבידנדים וריבית.
מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר, מינהל הכנסות המדינה 2012-2011, מס' 59, 2013.

פנסיה

אי שוויון גם בדור הבא של הקשישים

ב־2012, משק בית בחמישון העליון הפריש לפנסיה ולתגמולים סכום חודשי ממוצע של 1,168 ש"ח, פי 18 ממה שהפריש משק בית בחמישון התחתון – 64 ש"ח בממוצע.

רמת החיים של כל אחד מהם, בהגיעם

לגיל פרישה, תהיה שונה לחלוטין.

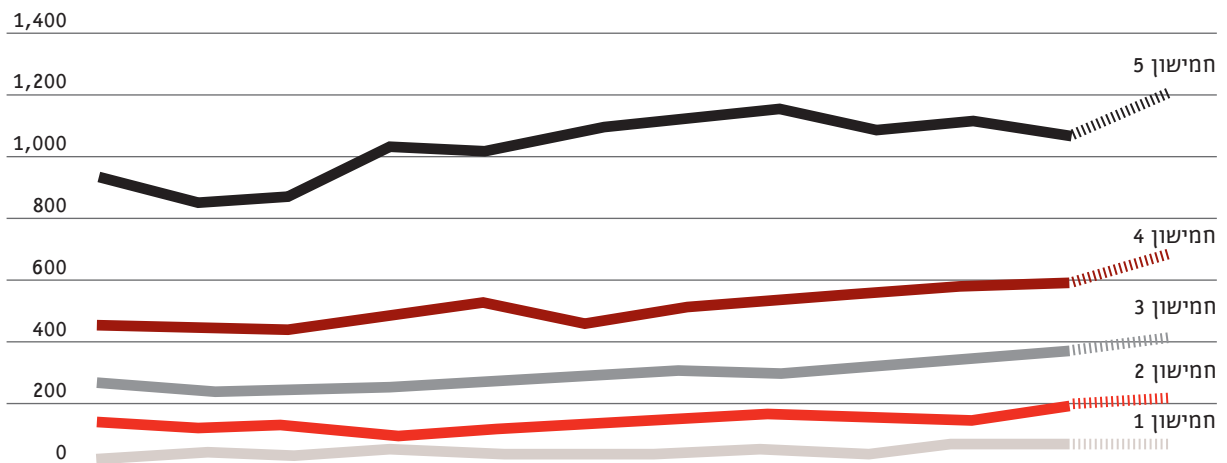
יש לזכור כי הממוצע מאגד משקי־בית שבהם איש אינו מפריש לקרן פנסיה יחד עם משקי־בית שבהם כן מפרישים. ועוד, ביטוח פנסיוני רווח בקרב עובדים ועובדות מן המעמד הבינוני והגבוה יותר מאשר בקרב מקביליהם בעלי השכר הנמוך, למרות שכיום יש חובה חוקית

להפריש לפנסיה.

נתוני ההוצאה על קופות פנסיה ותגמולים למשק בית לשנת 2012 מחושבים על בסיס סקר הוצאות משקי הבית במתכונתו החדשה, לכן אנו מציגים את הנתונים הללו בנפרד ולא כהמשך של הקו המחבר בין השנים 2002 ו־2011.

הוצאה חודשית ממוצעת לקופות פנסיה ותגמולים, לפי חמישונים, 2012-2002

לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית • בש"ח • במחירי 2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
חמישון 1	31	27	44	31	29	30	37	38	55	61	64
חמישון 2	104	110	91	114	122	139	152	148	134	183	199
חמישון 3	227	238	232	265	269	288	279	298	321	347	406
חמישון 4	429	428	483	509	443	493	508	529	563	560	652
חמישון 5	824	843	997	993	1,055	1,087	1,106	1,050	1,071	1,035	1,168

משפחה אחת מתוך חמש - מתחת לקו העוני

הכנסתן של קרוב לחמישית מכלל המשפחות בישראל כה נמוכה עד שהיא מציבה אותן מתחת לקו העוני (המוגדר כהכנסה השווה ל-50% או פחות מן ההכנסה החצינונית של המשפחות בישראל).

נתוני העוני לשנת 2012 מחושבים על בסיס סקר הוצאות משקי הבית במתכונתו החדשה, לכן אנו מציגים את הנתונים הללו בנפרד ולא כהמשך של הקו המחבר בין השנים 2002 ו-2011.

ב-2012 עמדה תחולת העוני על 19.4%.

השינוי המשמעותי האחרון בהיקף העוני התרחש בין השנים 2000 ו-2004, כאשר תחולת העוני עלתה מ-17.7% ל-20.3%¹¹ זאת, בעקבות המשבר הכלכלי שנגרם

על ידי האינפלציה השנייה והקיצוצים הגדולים שנעשו אז במערך הקצבאות של המוסד לביטוח לאומי. מאז, ישראל מתקשה לחזור לשיעור העוני של תחילת העשור, שהיה ממילא גבוה מאוד. גל הצמיחה שבין סיום האינפלציה השנייה ובין פריצת המשבר הפיננסי והכלכלי העולמי הצליח לבלום את התפשטות העוני, אך לא לצמצם את ממדיו.

נתונים של ארגון ה-OECD לשנת 2010 הציבו את ישראל בחלק העליון של הטבלה: תחולת העוני בישראל היתה קרובה לפי שניים מן הממוצע ב-OECD 11.1% – וגדולה פי 3-4 מן השיעורים שנרשמו בארצות אירופה המערבית.

הסיבות להיקף הגבוה של עוני רבות; בין היתר: השקעות עסקיות מעטות

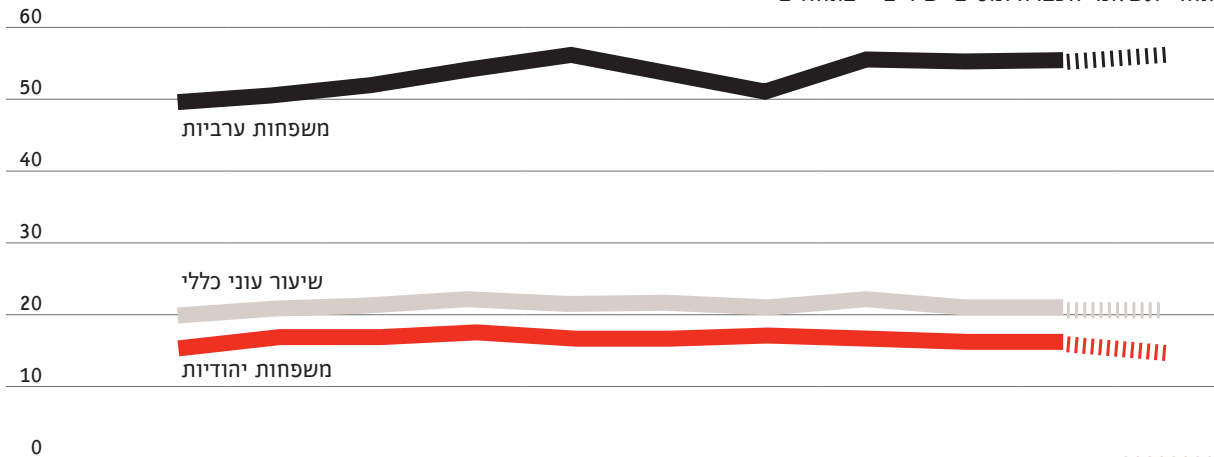
בפריפריה בכלל וביישובים הערביים בפרט, מספר רב של משרות חדשות שהן חלקיות ומעניקות שכר נמוך, העסקה גוברת של עובדי ועובדות שירותים באמצעות קבלני כוח אדם.

גידול חד במיוחד בהיקף העוני נרשם בקרב המשפחות הערביות: מ-41.2% ב-2001¹² ל-54.0% ב-2006. מאז אין שיעור גבוה זה יורד משמעותית: ב-2012 הוא אף עלה מעט ל-54.3%. יש לציין כי כבר בתחילת העשור הקודם היה שיעור העוני בקרב הערבים גבוה פי 2.9, כמעט, מן השיעור בקרב היהודים.

בקרב היהודים, שיעורי העוני הגבוהים ביותר הם בקרב החרדים והם דומים לאלה של האוכלוסייה הערבית.

שיעור העוני בקרב משפחות בישראל, 2012-2002

אחרי תשלומי העברה ומסים ישירים • באחוזים

הערות:

1. נתוני המשפחות היהודיות נכללים גם לא יהודים שאינם ערבים.
 2. דוח העוני לשנת 2012 אינו כולל את האוכלוסייה הבדואית בדרום שלא נפקדה על ידי הלמ"ס בשנה זו.
- מקורות: המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית, שנים שונות; המוסד לביטוח לאומי, ממדי העוני והפערים החברתיים, דוח שנתי, שנים שונות.

אבטלה מקשה על יציאה מעוני

פונים לשירות התעסוקה, אם מפני שאין בקרבם לשכת עבודה, אם מפני שפניהם הושבו ריקם פעמים רבות בעבר, אם מפני שהם מעריכים כי אין להם סיכוי למצוא עבודה ואם מסיבות אחרות. לכן, מספר דורשי העבודה נמוך ממספר המובטלים. תמונה מלאה יותר של היקף האבטלה מתקבלת מנתונים על בלתי מועסקים, שאותם מפרסמת הלמ"ס; אלא שנתונים אלה אינם מתפרסמים לפי יישוב. על כן בחרנו להציג את הנתונים על דורשי העבודה, מכיוון שהם מאפשרים מבט על ההבדלים הבין-יישוביים.

בראש טבלת האבטלה מצויים יישובים ערביים ובראש היישובים הערביים מצויים היישובים הברזאיים בדרום הארץ. בעיירה הברזאית הגדולה ביותר, רהט, שיעור האבטלה עמד באוקטובר 2013 על 32.5%. שיעור דומה נרשם גם בכמה מן הכפרים הערביים הגדולים בצפון הארץ – אום אל פחם (30.7%), עראבה (26.1%), טמרה (24.0%), סח'נין (23.2%) ומגאר (21.7%).

ברוב היישובים היהודיים שיעור האבטלה היה נמוך מ-5%. אך שיעורים גבוהים הרבה יותר נרשמו בעיירות פיתוח כדוגמת ירוחם (17.4%) ודימונה (16.6%).

ההנהגה הכלכלית של ישראל מתהדרת בשיעור אבטלה ארצי נמוך – 5.8% בחודש אוקטובר 2013.¹³ זאת בשעה שבארצות גוש היורו היה השיעור כפול – 12.2%.¹⁴

אלא ששיעור האבטלה הארצי מסתיר פערים גדולים מאוד בין יישובים ובין קבוצות אוכלוסייה שונות. האבטלה פוגעת בעיקר בחלקים היותר חלשים של האוכלוסייה: היא גבוהה ביישובים ערביים הרבה יותר מאשר ביישובים יהודיים, בעיירות פיתוח יותר מאשר ביישובים מבוססים, בקרב נשים יותר מאשר בקרב גברים ובקרב נשים ערביות יותר מאשר בקרב נשים יהודיות. האבטלה פוגעת באלה שמערכת החינוך לא העניקה להם השכלה ראויה. היא פוגעת גם בצעירים שעדיין לא הספיקו לבסס לעצמם אחיזה בשוק העבודה ובמבוגרים שפוטרו ומתקשים למצוא עבודה בשל גילם.

הלווה שלהלן מציג נתונים מחודש אוקטובר 2013 על דורשי עבודה לפי יישוב, שמתפרסמים באתר שירות התעסוקה שבמשרד הכלכלה. דורשי עבודה הם מי שפנו ללשכות עבודה של שירות התעסוקה. מובטלים רבים אינם

תחולת העוני בארצות ה-OECD

שיעור משקי הבית מתחת לקו העוני, 2010

שיעור העוני 2010	מדינה
20.4	מקסיקו
19.8	ישראל
19.3	טורקיה (2009)
18.5	צ'ילה (2009)
17.4	ארצות הברית
16.0	יפן (2009)
15.4	ספרד
14.9	קוריאה
14.4	אוסטרליה
14.3	יוון
13.0	איטליה
11.9	קנדה
11.7	אסטוניה
11.4	פורטוגל
11.1	OECD
11.0	פולין
10.3	ניו-זילנד (2009)
10.0	בריטניה
9.7	בלגיה
9.2	סלובניה
9.1	שוודיה
9.0	אירלנד (2009)
8.8	גרמניה
8.1	אוסטריה
7.9	צרפת
7.8	סלובקיה
7.5	הולנד
7.5	נורווגיה
7.3	פינלנד
7.2	לוקסמבורג
6.8	הונגריה (2009)
6.4	איסלנד
6.0	דנמרק
5.8	צ'כיה

שיעור דורשי העבודה

לפי יישוב • אוקטובר 2013 • באחוזים מכוח העבודה • לפי סדר יורד

שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב	שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב	שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב
11.2	ג'ולס	17.5	טובא-זנגרייה	42.7	לקיה
11.2	פסוטה	17.4	ירוחם	35.1	ערערה-בנגב
11.0	ע'ג'ר	17.3	כפר יאסיף	34.0	תל שבע
10.8	בית ג'ן	17.0	בסמ"ה	32.5	רהט
10.2	ג'סר א-זרקא	17.0	עילוט	30.7	אום אל-פחם
10.1	בסמת טבעון	16.6	דימונה	28.8	שעב
10.0	פורידיס	16.6	טורעאן	27.8	שגב-שלום
9.8	מעלות-תרשיחא	16.4	יבנאל	26.1	עראבה
9.4	נצרת עילית	16.2	מצפה רמון	25.8	כאוכב אבו אל-היג'א
9.3	טבריה	15.8	מוקייבלה	25.6	ג'זיידה-מכר
9.0	טירת כרמל	15.7	עכו	24.0	טמרה
8.9	כסרא-סמיע	14.7	צפת	23.5	כסיפה
8.9	אבו גוש	14.5	נצרת	23.2	סח'נין
8.5	מגדל העמק	14.4	יפיע	22.8	כפר כנא
8.4	ערערה	14.3	משהד	22.7	דייר חנא
8.3	חצור הגלילית	14.2	אופקים	21.7	מג'אר
8.2	קריית ים	13.9	ריינה	21.5	מעלה עירון
8.1	נהרייה	13.9	מזרעה	20.9	סולם
8.1	סאג'ור	13.8	מג'ד אל-כרום	20.8	כפר מנדא
8.0	יאנוח-ג'ת	13.4	מג'דל שמס	20.5	חורה
8.0	עפולה	13.2	קריית מלאכי	20.4	כפר מצר
8.0	אור עקיבא	13.1	שבלי-אום אל-גנם	20.4	טייבה
7.9	באר שבע	13.1	נחף	20.3	בענה
7.8	עספיא	13.0	עיילבון	19.5	בועיינה-נוג'ידאת
7.7	דאלית אל-כרמל	12.9	זרזיר	19.4	בוקעאתא
7.7	אשדוד	12.9	ראמה	19.1	עין מאהל
7.6	אשקלון	12.8	דבורייה	18.9	כאבול
7.3	קצרין	12.8	אכסאל	18.7	סלמה
7.2	ביתר עילית	12.5	בית שאן	18.3	ביר אל-מכסור
7.2	זמר	12.3	זייר אל-אסד	18.3	אבו סנאן
7.1	יקנעם עילית	12.2	שלומי	17.8	אבטין
7.0	קריית שמונה	11.8	נתיבות	17.8	שפרעם
7.0	באקה-ג'ת	11.8	שדרות	17.7	מסעדה
6.9	כרמיאל	11.6	קלנסווה	17.6	כעביה-טבאש-
6.8	כפר קרע	11.5	ירכא	17.6	חג'אג'רה
6.8	כפר כמא	11.2	קריית גת	17.6	אעבלין

שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב
2.8	בת חפר
2.8	גבעת זאב
2.8	כפר סבא
2.8	קרני שומרון
2.7	רמת גן
2.7	גבעת שמואל
2.7	כפר ורדים
2.7	מודיעין-מכבים- רעות
2.6	קריית טבעון
2.6	הוד השרון
2.5	כפר ברא
2.5	אזור
2.5	קריית אונו
2.5	גבעתיים
2.4	שוהם
2.4	כפר אדומים
2.3	רעננה
2.3	גלגוליה
2.3	אלקנה
2.3	קיסריה
2.3	בית אל
2.2	הרצלייה
2.2	עומר
2.2	קדומים
2.2	כפר חב"ד
2.1	כוכב יאיר
1.8	עפרה
1.7	רמת השרון
1.7	קציר-חריש
1.6	הר אדר
1.5	אפרתה
1.4	סביון
1.3	גבעת ברנר

שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב
4.4	שילה
4.3	אור יהודה
4.3	באר יעקב
4.1	כפר יונה
4.0	גן יבנה
3.8	רמת ישי
3.8	פתח תקווה
3.7	אריאל
3.6	ראש העין
3.6	מעלה אדומים
3.6	נשר
3.6	יהוד
3.5	קריית ארבע
3.5	זכרון יעקב
3.5	ראשון לציון
3.5	תל אביב -יפו
3.4	חולון
3.4	מיתר
3.3	שערי תקווה
3.3	קדימה-צורן
3.3	בית דגן
3.3	אבן יהודה
3.3	גדרה
3.3	אורנית
3.2	מזכרת בתיה
3.2	נס ציונה
3.2	אלפי מנשה
3.2	גני תקווה
3.1	כפר קאסם
3.1	תל מונד
3.0	בית אריה
3.0	פרדסייה
3.0	להבים
3.0	מבשרת ציון

שיעור דורשי העבודה מכוח העבודה ביישוב	יישוב
6.8	עמנואל
6.7	פקיעין
6.7	קריית אתא
6.7	חורפיש
6.6	לוד
6.4	ערד
5.9	חדרה
5.9	קריית ביאליק
5.8	בית שמש
5.6	מעליא
5.5	קריית עקרון
5.4	כפר תבור
5.4	יבנה
5.4	כוכב יעקב
5.3	רמלה
5.3	קריית מוצקין
5.2	ג'ש (גוש חלב)
5.2	עתלית
5.1	ראש פינה
5.1	פרדס חנה-כרכור
5.1	אילת
5.0	בני ברק
5.0	חיפה
4.9	בת ים
4.9	טירה
4.9	מודיעין עילית
4.9	בני עי"ש
4.8	נתניה
4.7	רכסים
4.7	בנימינה-גבעת עדה
4.6	ירושלים
4.5	אליכין
4.4	רחובות
4.4	אלעד

סיכום: האי שוויון בישראל – מן הגבוהים בארצות ה-OECD

אי שוויון בארצות ה-OECD

מדד ג'יני, הכנסה פנויה לאחר תשלומי העברה ומיסים, 2010

מדד ג'יני, 2010	מדינה
0.508	צ'ילה (2009)
0.466	מקסיקו (2009)
0.411	טורקיה (2009)
0.380	ארצות הברית
0.376	ישראל
0.344	פורטוגל
0.341	בריטניה
0.338	ספרד
0.337	יוון
0.336	יפן (2009)
0.334	אוסטרליה
0.331	אירלנד (2009)
0.320	קנדה
0.319	אסטוניה
0.319	איטליה
0.317	נידלנד (2009)
0.316	OECD
0.310	קוריאה
0.305	פולין
0.303	צרפת
0.298	שוויץ (2009)
0.288	הולנד
0.286	גרמניה
0.272	הונגריה (2009)
0.270	לוקסמבורג
0.269	שוודיה
0.267	אוסטריה
0.262	בלגיה
0.261	סלובקיה
0.260	פינלנד
0.256	צ'כיה
0.252	דנמרק
0.249	נורווגיה
0.246	סלובניה
0.244	איסלנד

אם יש נתון אחד המסכם את הנתונים שהצגנו עד כה, על צמיחה, השקעות וחלוקת הכנסות, הריהו גובה האי שוויון בישראל, כפי שהוא נמדד על ידי מדד הג'יני.

מדד ג'יני בוחן את מיקומה של מדינה בין שני קצוות: הקצה האחד, שערכו אפס, מסמן מצב שבו ההכנסה מתחלקת באופן שווה בין כולם; הקצה השני, שערכו אחד, מסמן מצב שבו כל ההכנסה מצויה בידי של אדם אחד.

מדד הג'יני של ישראל הוא מן הגבוהים בארצות ה-OECD: ב-2010, ישראל, עם מדד ג'יני בגובה 0.376, היתה ממוקמת במקום ה-5 מבין 35 מדינות.

מאז אמצע שנות ה-1980, האי שוויון – מדד ג'יני – גדל בחלק מארצות ה-OECD ובמוצדע, ב-5.3%. בישראל עלה מדד הג'יני מ-0.326 ל-0.376 – עלייה של 15.3%¹⁵.

שיעורי הצמיחה הנאים של ישראל ושיעורי האבטלה הנמוכים יחסית הם צד אחד של התמונה: השקעות גבוהות המובילות לצמיחה גבוהה ולשכר נאה בענפים מעטים ובהם ההיטק והפיננסים. זהו הצד המזוהה על ידי רבים כ"ישראל: אומת הסטארט-אפ". הצד השני של התמונה מתאפיין בהשקעות מעטות יחסית בענפי משק אחרים המעסיקים את רוב האוכלוסייה ומתגמלים את עובדיהם ביד קפוצה. ענפים אלה מתרכזים באזורים מרוחקים יחסית (ובצד "הדרומי" של הערים הגדולות) המתאפיינים בשיעורים גבוהים של אבטלה ושל עוני. צד זה הוא המשתקף בגובהו של מדד הג'יני.

המדינה אינה מאזנת את תוצאות הצמיחה הבלתי מאוזנת

העקרון המנחה את המדיניות הכלכלית של ממשלות ישראל בשלושת העשורים האחרונים הוא, חיוק והעצמה של המגזר העסקי והפקרת משימת הצמיחה הכלכלית בידינו. אם בעשורים הראשונים לאחר 1948 היתה המדינה השחקן הכלכלי והחברתי הראשי – פיתוח כלכלי, תעסוקה, קליטת עלייה, דיור, חינוך – הרי שבעשורים האחרונים היא מתאמצת להעביר את האחריות ואת המשאבים הנדרשים לידי המגזר העסקי, וזאת כדי להיות כמו המדינות "המתוקנות". אם המגזר העסקי מרכז את השקעותיו במספר קטן של ענפים ובאזורי ארץ מעטים, תוך כדי תיגמול נאה של המנכ"לים והעובדים הבכירים ותיגמול נאה הרבה פחות של מרבית העובדות והעובדים, אין זאת אלא שכך נוהגים גם "כלכלות מתוקנות". על ההשלכות של מדיניות זו עמדנו בחלק הראשון של מסמך זה.

עתה אנו פונים לפן השני של המדיניות הנוהגת בעשורים האחרונים: הידלדלות השירותים החברתיים שהמדינה מספקת: שירותי חינוך, השכלה גבוהה, בריאות,

רווחה וביטחון סוציאלי. שירותים אלה איפשרו את הישגיה המרעיים והכלכליים של ישראל עד כה והם גם אלה המסוגלים לשרדג את יכולותיהם של ישראלים המצויים בשולי הפיתוח על מנת לאפשר להם ליטול חלק גדול יותר בפעילות הכלכלית והמרעית העתידית.

תקציב המדינה המממן את השירותים הללו הוא בבחינת השקעה – ממש כשם שהאשראי העסקי משמש את המגזר העסקי לצורך השקעה. תקציב המדינה, מצדו, ממומן בעיקר על ידי מסים שהמדינה גובה מהאוכלוסייה. הבעייה היא שממשלות ישראל פועלת מזה שנים רבות להפחית את המסים, במסגרת מדיניות ההעצמה של המגזר העסקי. הממשלה חותרת להפחית את המסים הישירים ובראשם מס החברות ומס ההכנסה, על מנת להיטיב עם התאגידים הגדולים ועם בעלי ההכנסות הבינוניות והגבוהות.

במקביל הממשלה מעלה את המסים העקיפים ובראשם המע"מ: אלה משולמים על ידי כלל האוכלוסייה.

הפחתת המסים הישירים מגבילה את יכולתן של הממשלות להשקיע בשירותים היכולים לאזן את תוצאות הצמיחה הבלתי מאוזנת. דהיינו, היכולת להעניק חינוך, השכלה גבוהה ורשת ביטחון סוציאלי לישראלים שהצמיחה אינה מעניקה להם את הכלים לשרדג מעמדם.

לא זו בלבד: המיסים אמורים לממן לא רק הוצאות חברתיות אלא גם הוצאות ביטחוניות. ההוצאות הביטחוניות הן גבוהות במיוחד על רקע מצבה הגיאוגרפי של ישראל ובתוך זה היעדר הסדר מדיני עם הפלסטינים.

יוצא שכל מי שחפץ בהשקעה גדולה יותר בכלל הישראלים צריך להתמודד עם שניים: חתירתה של הממשלה להפחית את המסים הישירים, מצד אחד, וההוצאה הביטחונית הגבוהה, מצד שני.

התוצאה עד כה היא, שהמדינה אינה מאזנת את תוצאות הצמיחה הבלתי מאוזנת. על ההשקעה המדינתית הבלתי מספקת נעמוד בחלק השני של מסמך זה, להלן.

מדיניות מיסוי בלתי שוויונית

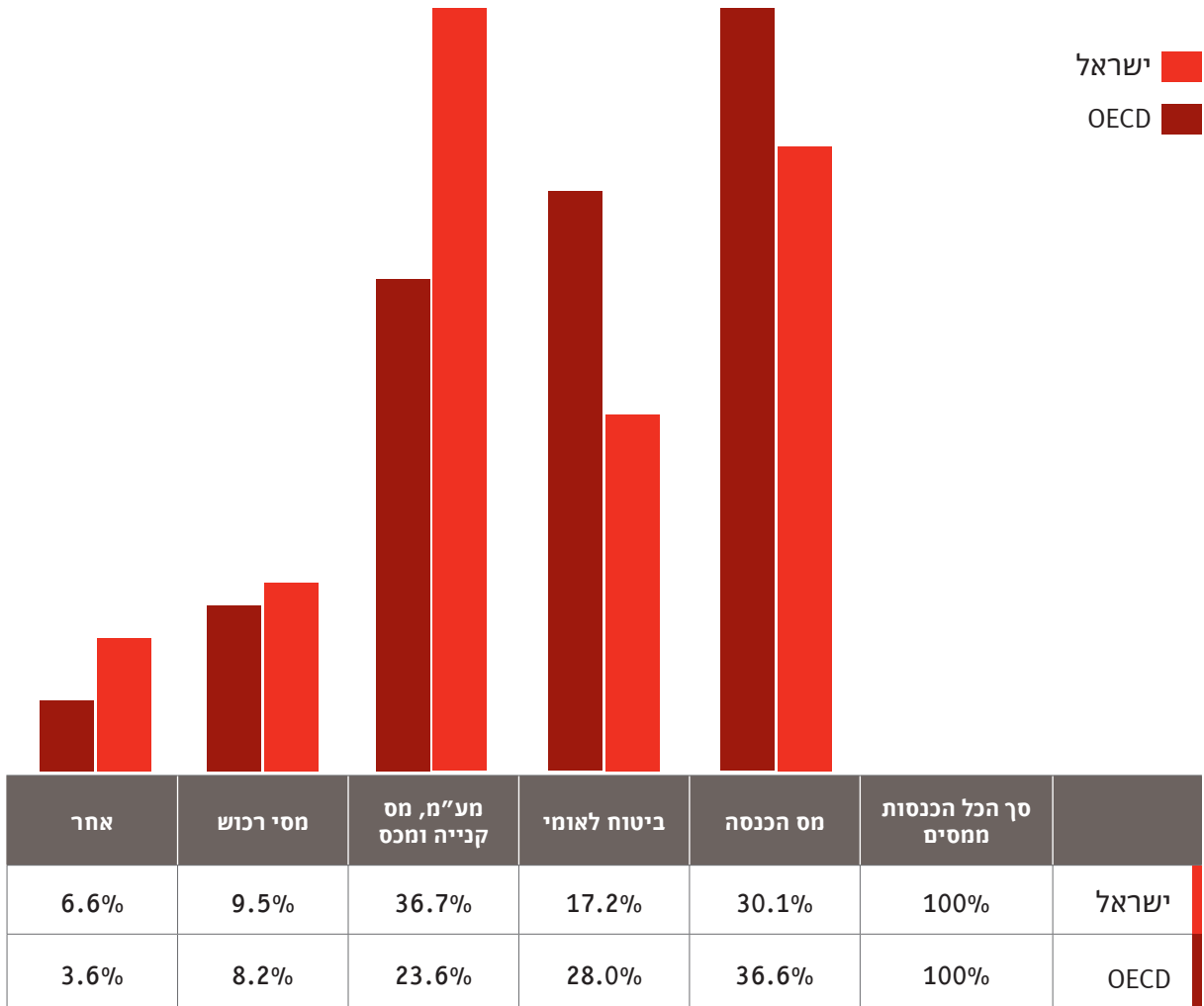
זאת, כידוע, כיוון שהמעסיקים בישראל נהנו במהלך השנים מהנחות גבוהות בדמי ביטוח לאומי שחלו עליהם וזאת במסגרת המאמץ לעודד את המגזר העסקי באמצעות הוזלת עלות העבודה. התוצאה – היכולת של המוסד לביטוח לאומי לממן רשת ביטחון סוציאלית נמוכה, ואכן מרבית הקצבאות בישראל נמוכות בהשוואה לארצות ה-OECD.

ב-OECD – 23.6%. לעומת זאת, ההכנסה ממס הכנסה – 30.1% – נמוכה בהשוואה לממוצע ב-OECD – 36.6%. המשמעות של נתונים אלה היא, שהשכבה המבוססת בישראל תורמת פחות מעמיתותיה בארצות ה-OECD למימון צרכי המדינה. גם ההכנסות מדמי ביטוח לאומי נמוכות בישראל – 17.2% מכלל ההכנסות ממסים – בהשוואה ל-OECD – 28%.

על מדיניות המיסוי של ממשלות ישראל ניתן ללמוד מכמה מקורות. מקור אחד הוא מינהל הכנסות המדינה במשרד האוצר; מקור שני הוא ארגון ה-OECD. נתונים שפירסם מינהל הכנסות המדינה לשנת 2011 מעלים כי בישראל, משקלן של ההכנסות ממסים עקיפים (מע"מ, מס קנייה ומכס) בכלל ההכנסות ממסים – 36.7% גבוה הרבה יותר מן הממוצע

התפלגות הכנסות ממסים: ישראל לעומת ה-OECD, 2011

באחוזים מסך הגבייה

מקור: משרד האוצר, מינהל הכנסות המדינה, דו"ח שנתי 59, 2012-2011.

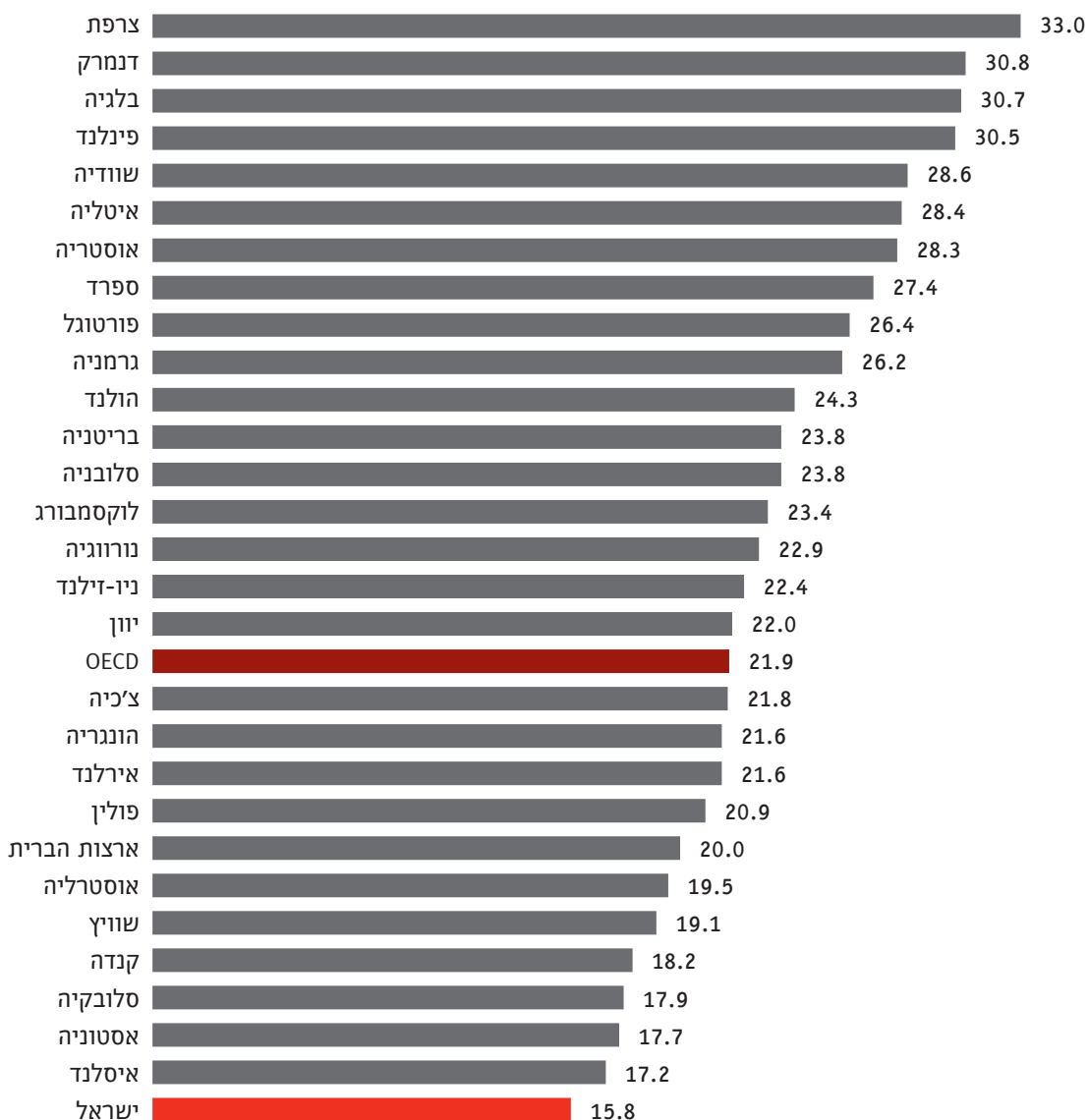
רשת ביטחון סוציאלי קפוצת-יד

דמי אבטלה ועוד. ישראל, כפי שניתן לראות, מצוייה בתחתית רשימת ארצות ה-OECD.

ה-OECD אודות ההוצאה על רשת הביטחון הסוציאלי כאחוז תמ"ג. רשת הביטחון הסוציאלי כוללת קצבאות זקנה, הבטחת הכנסה, קצבאות נכות,

רשת הביטחון הסוציאלי הישראלית היא קפוצת-יד, והסיבה העיקרית לכך היא שהמימון שלה נמוך. אפשר לעמוד על כך באמצעות נתונים שמפרסם ארגון

הוצאה על רשת ביטחון סוציאלי כאחוז מהתמ"ג, ארצות ה-OECD, 2013

הערה: הנתונים כוללים קצבת זקנה, קצבת שארים, קצבאות נכות, הבטחת הכנסה, תכניות לעידוד תעסוקה, דמי אבטלה, וסיוע בדיוור ובבריאות. מקור: OECD, national accounts database, OECD.StatExtracts, http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SOCX_AGG

השכלה גבוהה: רק מיעוט מגיע

את האוניברסיטה הפתוחה ואת המכללות להוראה. האוניברסיטה הפתוחה אינה מעמידה תנאי סף לקבלה, וטווח הגילאים של תלמידיה רחב מאוד. באוניברסיטה הפתוחה למרו בשנת הלימודים 2011/12 44,920 סטודנטים/ות, רובם בני 25 ומעלה; מספר מקבלי התעודות עמד בשנת 2011/12 על 3,767.

המכללות להוראה אינן נתונות לפיקוח המועצה להשכלה גבוהה אלא לזה של משרד החינוך ותנאי הקבלה אליהן משתנים. במכללות האקדמיות להוראה למרו ב־2011/12 31,325 סטודנטים/ות, בהתאמה, 90% מהם לתואר ראשון. אם נוסיף את תלמידי שנה א' במכללות האקדמיות לחינוך, היה מספר הממשיכים ללימודים אקדמיים בתוך 8 שנים מסיום כיתה י"ב גדל ב־17.3%¹⁷.

שיכלו להגיש מועמדות להשכלה גבוהה עמד על 40.6% מקבוצת הגיל.

מתוך אלה, לא כולם הגיעו בסופו של דבר עד 2011 לאחד המוסדות להשכלה גבוהה בישראל: רק 28.8% מבני/ות השכבה הגיעו, דהיינו – מעט יותר מ־1 מתוך 4.

שיעורים של צעירים וצעירות יהודיים שהגיעו להשכלה גבוהה כפול מזה של צעירים וצעירות ערביים. עם זאת יש לציין כי צעירים ערבים רבים רוכשים השכלה גבוהה בחו"ל: למשל בירדן, שבה למרו ב־2007 5,400 סטודנטים ישראלים¹⁶.

הנתונים שלעיל מתייחסים למוסדות הנתונים לפיקוח המועצה להשכלה גבוהה ומשמשים כתנאי הקבלה שנקבעו על ידי מועצה זו. לפיכך הם אינם כוללים

דרך המלך לעתיד אישי וחברתי טוב יותר היא רכישת חינוך והשכלה גבוהה. דרך זו מסודרת בצורה של פירמידה: כולם מתחילים יחד במדרגה הראשונה, אך ככל שמתקדמים במעלה הפירמידה מספר העולים לשלב הבא קטן.

אל פיסגת הפירמידה – לימודים אקדמיים – מגיע רק מיעוט: עד 2011, רק 28.8% מבני/ות הנוער שהיו בני/ות 17 בשנת 2003 התחילו ללמוד במוסד ישראלי להשכלה גבוהה.

אם נשחזר את מסלול ההתקדמות של שכבת גיל זו, נמצא: בשנת 2003, רק 79.3% מבני/ות השכבה למרו בכיתה י"ב במסלול המוביל לבחינות הבגרות. בתעודת בגרות זכו רק 48.3% משכבת הגיל. בקרב הזכאים, חלק החזיק בתעודת שלא עמדה בדרישות הסף של המוסדות להשכלה גבוהה. התוצאה: שיעור הזכאים

זכאות לתעודת בגרות

ול־40% בשנת 2000. בעשור הראשון של המאה ה־21, שיעור הזכאות ידע עליות ומורדות, אך בסיכומו של דבר מערכת החינוך לא הצליחה לפרוץ במהלכו את מחסום ה־50%.

בשנות השמונים והתשעים של המאה הקודמת, שיעור הזכאות לתעודת בגרות בקרב קבוצת הגיל (גילאי 17) עלה ב־10% נקודות אחוז בכל עשור: מ־20% מקבוצת הגיל ב־1980 ל־30% ב־1990

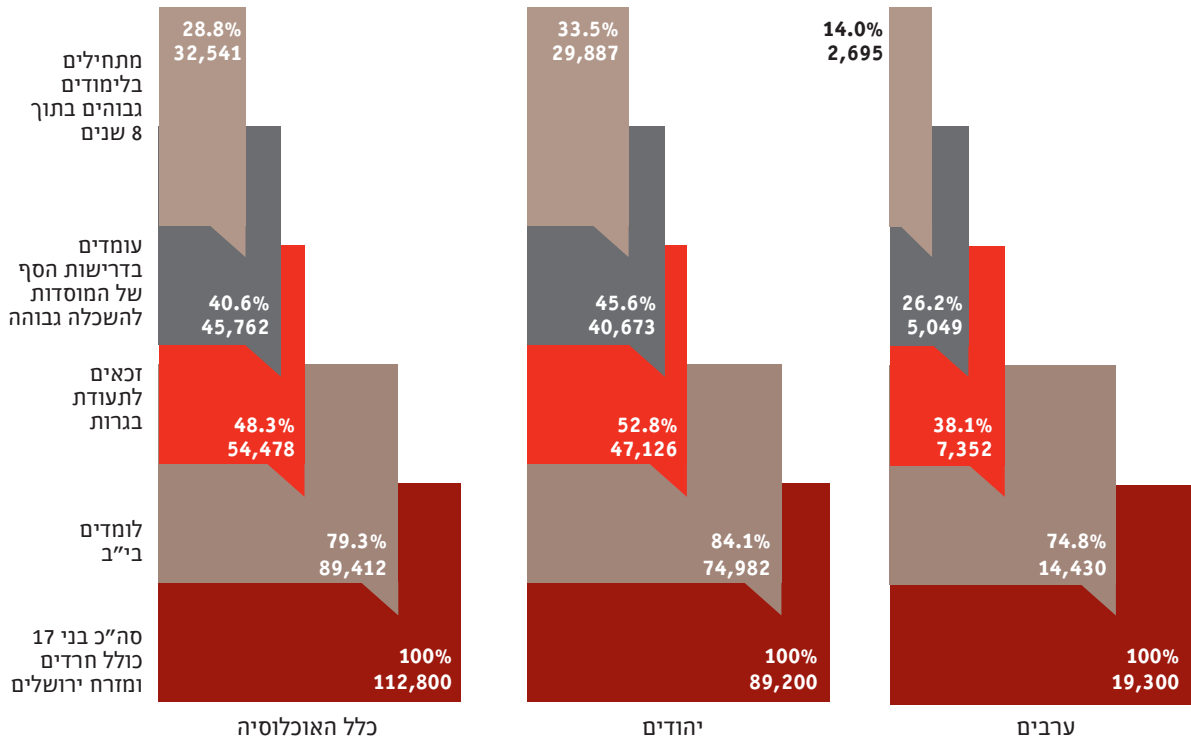
שיעור המגיעים להשכלה גבוהה הוא נמוך, בראש ובראשונה משום ששיעור בני הנוער המקבלים תעודת בגרות הוא נמוך.

זכאים/ות לתעודת בגרות כאחוז מבני/ות 17

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
48.4	48.3	49.2	46.4	45.9	46.3	44.4	46.1	48.3	48.1	49.8

הערה: קבוצת גיל 17 כוללת את הלומדים במגזר החרדי ואת הלומדים במגזר ירושלים. מקורות: משרד החינוך, נתוני זכאות לבגרות תשע"ב (2012), מצגת, יוני 2013; משרד החינוך, נתוני בחינות בגרות, שנים שונות.

בני/ות 17 ב-2003 שהגיעו להשכלה גבוהה עד 2011

הערות:

1. תרשים זה מבוסס על נתוני זכאות לתעודת בגרות לפי יישוב שמפרסם משרד החינוך. הנתונים המוצגים כאן הם לשנת 2011 משום שנתוני דרישות הסף לשנת 2012 עדיין לא התפרסמו על ידי משרד החינוך.
 2. נתוני הזכאות לבגרות הם לאחר מועד א'.
 3. האחוזים מחושבים מתוך סך כל בני/ות 17 בכל אחת מהקבוצות.
 4. ערבים- כולל תלמידים מוסלמים (ללא מזרח ירושלים), נוצרים, בדואים בנגב ודרוזים.
 5. השכלה גבוהה - סטודנטים הלומדים באוניברסיטאות (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה) ובמכללות אקדמיות- פרטיות וציבוריות..
 6. בשונה מן הפרסום של מרכז אדוה זכאות לתעודת בגרות לפי יישוב, שם אנו מציגים את שיעור המתחילים בלימודים אקדמיים מתוך מסיימי י"ב, כאן אנו מציגים את שיעור המתחילים בלימודים אקדמיים מתוך קבוצת גיל 17.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד החינוך התרבות והספורט, המינהל הפדגוגי, אגף הבחינות, נתוני בחינות בגרות, שנים שונות; מרכז אדוה, זכאות לתעודת בגרות לפי יישוב, שנים שונות; הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, שנים שונות; נתונים שהתקבלו מאגף הבחינות במשרד החינוך.

להלן מוצגים נתוני הזכאות לתעודת בגרות לשנת 2012 לפי יישוב, עבור יישובים בעלי אוכלוסייה של 10,000 תושבים ומעלה. ניתן להבחין כי שיעורי הזכאות הגבוהים ביותר – בין 70% ל-80% – נרשמו ביישובים מבוססים, וכי שיעורי הזכאות הנמוכים ביותר נרשמו ביישובים ערביים – בין 20% ל-30% (יוצאי דופן בולטים בשנת 2012 היו בית ג'ן עם 69% ופורידיס עם 60%) – ובעיירות פיתוח – בין 40% ל-50%.

זכאות לבגרות לפי יישוב, 2012

יישובים בני/ות 10,000 תושבים ומעלה מבני/ות 17 ביישוב • באחוזים

זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב	זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב	זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב
60	נצרת עילית	66	נהרייה	49.8	ממוצע ארצי
60	פורידיס	66	נשר	(80)	הרצלייה
60	קריית טבעון	66	תל אביב-יפו	79	קריית אונו
59	גדרה	65	אבן יהודה	79	תל מונד
58	אור יהודה	65	חולון	78	רמת השרון
58	טמרה	65	קריית ים	77	גבעתיים
58	מגאר	64	יקנעם עילית	77	מודיעין-מכבים-רעות
58	קריית ביאליק	64	ראשון לציון	75	הוד השרון
58	רחובות	63	בת ים	73	גני תקווה
57	אשדוד	63	גן יבנה	72	צורן-קדימה
57	דימונה	63	טירת כרמל	71	יהוד-נווה אפרים
57	נחף	63	לקיה	71	כפר סבא
54	קריית עקרון	63	נתניה	71	מבשרת ציון
(53)	אילת	63	פתח תקווה	71	רמת גן
53	נתיבות	62	בנימינה-גבעת עדה	69	בית ג'ן
52	دير אל-אסד	62	קריית אתא	68	אור עקיבא
52	פרדס חנה-כרכור	61	אשקלון	68	נס ציונה
51	סחי'ן	61	באר שבע	67	זכרון יעקב
50	חדרה	61	חיפה	67	יבנה
50	מעלות-תרשיחא	61	כפר יונה	67	ראש העין
50	עין מאהל	61	עפולה	66	אזור

זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב	זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב	זכאות לבגרות כאחוז מבני/ות 17	יישוב
33	ירכא	44	מגדל העמק	50	קרית גת
33	תל שבע	44	ערד	50	קרית שמונה
32	אבו סנאן	44	ערערה	49	אריאל
32	מעלה עירון	43	טייבה	49	ג'דידה-מכר
32	רהט	42	אום אל-פחם	49	כרמיאל
30	חורה	42	אעבלין	48	יפיע
30	ערערה בנגב	42	באקה-ג'ת	47	טבריה
28	כסיפה	42	טורעאן	47	כאבול
25	כפר מנדא	41	אופקים	47	עכו
24	אלעד	41	עספיא	47	שדרות
21	כפר קאסם	40	אכסאל	46	כפר כנא
17	ירושלים	40	בית שמש	46	מאג'ד אל-כרום
15	ג'סר א-זרקא	40	צפת	46	נצרת
8	ביתר עילית	39	רמלה	46	קרית מלאכי
6	בני ברק	38	לוד	45	ריינה
3	מודיעין עילית	36	כפר קרע	45	שפרעם
		36	עראבה	44	דאלית אל-כרמל
		36	קלנסווה	44	טירה

הערות:

1. בחלק מן היישובים, החישוב שלנו, של שיעור הזכאים מתוך קבוצת הגיל, גבוה מן הנתון עבור שיעור הזכאים מתוך קבוצת הלומדים ב"ב; זוהי, כמובן, תוצאה בלתי סבירה, שכן שיעור הזכאים מקרב כלל האוכלוסייה אמור להיות נמוך משיעור הזכאים מקרב הלומדים ב"ב. תוצאות שכאלה התקבלו בחלק מן המועצות האזוריות, וכן במספר יישובים נוספים (בהם קבוצת גילאי 17 ניתנה על ידי הלמ"ס). לכן, אין אנו מפרסמים את הנתון של הזכאים לבגרות כאחוז מבני 17 במועצות האזוריות ועבור אותם יישובים.
 2. הנתון לגבי שיעור הזכאות מתוך בני/ות 17 בערים מעורבות מתייחס למספר המאוחד של הזכאים היהודים והערבים ביישוב.
 3. ביישובים שבהם שיעור הזכאות כאחוז מבני/ות 17 גבוה משיעור הלומדים ב"ב הנתון מופיע סוגריים, עקב הסיכוי לטעות סטטיסטית.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד החינוך, מנהל תקשוב ומערכות מידע, מרכז מידע בחינוך בגרות, שיעור הניגשים והזכאים מתלמידי י"ב לפי רשות מקומית בה גרים התלמידים, 2012-2011, 19/06/2013, אתר האינטרנט של משרד החינוך; הלמ"ס, קובץ אוכלוסיית בני 17 ביישוב, לשנים 2011-2012, אוקטובר 2013.

מי מגיע להשכלה גבוהה?

המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה אינם מייצגים באופן שווה את הקבוצות השונות בחברה הישראלית. הלוח שלהלן מציג נתונים על בוגרי תיכון בשנת 2004, שהתחילו ללמוד באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בתוך 8 שנים מסיום התיכון, דהיינו, עד 2012.

השיעורים הגבוהים ביותר של התחלת

לימודים אקדמיים נרשמו בקרב יהודים הגרים ביישובים השייכים לאשכול חברתי-כלכלי גבוה שלמדו בנתיב העיוני. השיעורים הנמוכים ביותר נרשמו בקרב ערבים הגרים ביישובים השייכים לאשכול חברתי-כלכלי נמוך.

יש הבדל ניכר בין שיעור הלמידה באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות של בוגרי המסלול העיוני – 43.8% – ובין

בוגרי המסלול הטכנולוגי – 30.3%. שיעור הלומדים בהשכלה גבוהה מקרב צעירים וצעירות הגרים ביישובים המשתייכים לשני האשכולות הגבוהים – 50.7% – כפול מזה של אלה הגרים ביישובים המשתייכים לאשכולות 1-4 – 25.1%.

ועוד – שיעור הנשים המגיעות להשכלה גבוהה גבוה משיעור הגברים.

מסיימי תיכון ב-2004 שהחלו ללמוד באוניברסיטות ובמכללות אקדמיות בישראל עד 2012

לפי מאפיינים שונים • באחוזים מתוך כלל מסיימי תיכון בכל שורה

18.0	חינוך ערבי - סך הכל
16.1	גברים
19.7	נשים
18.8	בוגרי/ות נתיב עיוני
17.3	בוגרי/ות נתיב טכנולוגי
18.1	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 2-1
36.3	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 4-3

37.8	חינוך עברי - סך הכל
33.4	גברים
41.7	נשים
43.8	בוגרי/ות נתיב עיוני
30.3	בוגרי/ות נתיב טכנולוגי
25.1	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 4-1
38.5	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 7-5
50.7	גרים ביישוב השייך לאשכול כלכלי 10-8

34.6	סך הכל
30.8	גברים
38.0	נשים

הערה: היישובים הערביים מרוכזים באשכולות 4-1, באשכול 5-6 יש רק שני יישובים ולכן לא כללנו אותם. מקור: הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2013, חס' 64, ספטמבר 2013.

בשנת הלימודים 2011/12 רוב הסטודנטים לתואר ראשון מגיעים מיישובים מבוססים

בשנים 2002/3–2011/12 חלה ירידה בשיעור הלומדים באוניברסיטאות מתוך קבוצת הגיל 20–29: מ-7% ב-2002/3 ל-6.3% ב-2011/12. במקביל, חלה עלייה במספר הלומדים במכללות האקדמיות באותן השנים, מ-4.4% ל-7.6%¹⁸.

הנתונים הללו אינם כוללים את הלומדים באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות האקדמיות להוראה. תלמידי המכללות האקדמיות להוראה מהווים 3.6% מקבוצת הגיל 20–29. חישוב שכזה אינו אפשרי עבור תלמידי האוניברסיטה הפתוחה, שרבים מתלמידיה מבוגרים יותר.¹⁹

למכללות אקדמיות, עולה כי ביישובים מבוססים, שיעור הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות מתוך קבוצת הגיל 20–29 עמד על 10.2% – בהשוואה ל-5.6% מן המגיעים מעיירות פיתוח ול-5.0% בלבד מן המגיעים מיישובים ערביים.

במכללות האקדמיות, הנתונים המקבילים הם 11.6%, 7.8% ו-2.6%, בהתאמה. הפערים במכללות האקדמיות בולטים במיוחד על רקע העובדה שאחד היעדים של חלק מתוכן, אלה הציבוריות, היה פתיחת הזדמנויות בפני תושבי הפריפריה. לצערנו, נתוני הלמ"ס אינם מאפשרים הפרדה בין המכללות האקדמיות הציבוריות לבין אלה הפרטיות.

נתון נוסף המסייע לעמוד על הפערים בהשכלה גבוהה הוא שיעור הלמידה במוסד אקדמי בקרב בני 20–29, לפי יישוב.

בשנת הלימודים 2011/12, ביישובים יהודיים מבוססים, שיעור בני 20–29 שלמדו לתואר ראשון באוניברסיטה או במכללה אקדמית בישראל עמד על 21.8%. שיעור זה היה גבוה פי 3, לערך, מן השיעור המקביל ביישובים הערביים – 7.5%. בעיירות הפיתוח, השיעור – 13.4% – היה גבוה יותר מזה של היישובים הערביים אבל עדיין רחוק מהיישובים המבוססים.

כאשר מפרדים בין אוניברסיטאות

סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות 2011/12

לפי סוג יישוב • באחוזים מבני/ות 20-29

שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
12.5	8.8	21.3	הוד השרון
13.3	8.0	21.3	הרצלייה
12.3	8.8	21.2	כפר סבא
11.4	9.6	21.0	גבעתיים
12.8	8.1	20.9	נס ציונה
13.6	7.3	20.9	קרני שומרון
13.5	7.1	20.6	יהוד
10.6	9.8	20.4	מבשרת ציון
9.2	11.1	20.2	קריית ביאליק
7.2	13.0	20.2	פסוטה
8.8	10.9	19.8	זכרון יעקב
11.5	8.1	19.6	גן יבנה
12.9	6.5	19.4	ראשון לציון
10.5	8.8	19.3	כרמיאל
8.9	10.4	19.2	נהריה
9.3	9.8	19.0	תל אביב-יפו
6.6	12.3	18.9	חיפה
5.7	13.0	18.8	נשר
11.6	7.0	18.6	תל מונד
10.4	8.2	18.6	קדימה-צורן
9.7	8.7	18.4	רחובות
11.6	6.8	18.4	פתח תקווה
10.2	8.0	18.2	יקנעם עילית
10.4	7.8	18.2	גדרה
11.3	6.9	18.1	בית אריה
11.7	6.2	17.9	ראש העין
6.7	11.2	17.9	מגדל
10.1	7.8	17.9	רמת גן
11.4	6.5	17.9	יבנה
8.5	9.3	17.8	קציר-חריש
6.5	11.2	17.7	ראמה
14.0	2.9	16.9	מעלה אפרים
8.0	8.8	16.8	מעלות-תרשיחא
10.2	6.6	16.8	קצרין

שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
7.9	6.4	14.3	סך הכל
25.4	9.8	35.2	כפר שמריהו
17.0	17.7	34.8	כפר תבור
21.6	12.4	33.9	סביון
14.2	19.7	33.9	עומר
17.3	16.4	33.6	מיתר
18.1	14.5	32.6	כוכב יאיר
13.4	18.8	32.2	להבים
16.2	15.4	31.6	אפרתה
14.4	15.2	29.6	כפר ורדים
12.7	16.4	29.1	הר אדר
19.1	9.4	28.4	אורנית
16.4	11.8	28.2	שוהם
15.8	11.4	27.3	אלקנה
15.2	11.7	26.9	כפר כמא
15.2	11.6	26.8	רעננה
16.6	10.0	26.6	פרדסייה
9.5	17.1	26.6	גבעת שמואל
15.1	11.4	26.5	יסוד המעלה
15.0	10.9	25.9	מזכרת בתיה
14.9	10.2	25.1	רמת השרון
13.9	11.1	25.1	מודיעין-מכבים-רעות
14.5	10.4	24.9	קדומים
15.0	9.5	24.6	אבן יהודה
13.8	10.6	24.4	גני תקווה
16.8	7.5	24.3	מטולה
16.2	7.8	24.0	אלפי מנשה
12.7	10.2	22.9	קריית אונו
10.1	12.4	22.5	קריית טבעון
11.5	10.8	22.2	רמת ישי
12.0	10.0	22.0	ראש פינה
7.6	14.3	21.9	מעיליא
9.8	11.9	21.6	קריית מוצקין
14.8	6.5	21.3	בית אל

שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
9.9	3.2	13.2	שדרות
8.1	4.9	13.0	חצור הגלילית
5.0	7.8	12.8	עכו
7.6	5.2	12.8	בית שאן
5.3	7.5	12.8	אילת
5.9	6.5	12.4	טבריה
8.0	4.4	12.4	דימונה
4.7	7.5	12.3	דבורייה
7.7	4.5	12.2	קריית עקרון
6.0	5.8	11.8	טירת כרמל
4.9	6.8	11.7	ג'ולס
5.1	6.4	11.5	צפת
7.4	3.9	11.3	באר יעקב
4.1	7.1	11.2	נצרת
7.6	3.4	11.1	בת ים
8.7	2.3	11.0	אור יהודה
6.5	4.0	10.5	אור עקיבא
3.6	6.8	10.5	יפייע
7.5	2.7	10.2	אופקים
5.4	4.6	10.0	אבו גוש
2.8	7.2	9.9	מג'אר
2.1	7.9	9.9	אעבלין
2.8	7.1	9.9	כאוכב אבו אל-היג'א
2.3	7.5	9.8	יאנוח-ג'ת
3.2	6.6	9.8	שבלי-אום אל-ג'נם
3.3	6.5	9.8	כפר קרע
5.8	3.9	9.7	ירוחם
3.1	6.6	9.7	סח'נין
2.4	7.3	9.7	עסאפיה
3.1	6.5	9.6	דייר חנא
2.7	7.0	9.6	דאלית אל-כרמל
6.3	3.3	9.6	נתיבות
2.0	7.5	9.5	מזרעה
4.2	5.3	9.4	כפר ברא

שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
9.8	6.9	16.7	נצרת עילית
10.7	5.9	16.7	מעלה אדומים
8.3	8.4	16.7	בנימינה-גבעת עדה
10.0	6.0	16.0	גבעת זאב
11.6	4.2	15.9	קריית שמונה
10.8	4.7	15.5	חולון
8.5	7.1	15.5	באר שבע
12.3	3.0	15.3	אליכין
9.3	6.0	15.3	פרדס חנה-כרכור
5.2	10.0	15.2	חורפיש
7.9	7.3	15.1	קריית אתא
5.7	9.4	15.1	ג'ש (גוש חלב)
10.1	4.9	15.0	מגדל העמק
7.1	7.9	15.0	קריית ים
9.3	5.7	15.0	אשקלון
10.2	4.7	14.9	כפר יונה
9.0	5.8	14.8	אשדוד
10.2	4.5	14.7	עפולה
4.6	10.0	14.6	פקיעין (בוקיעה)
8.7	5.9	14.6	קריית גת
9.7	4.8	14.5	נתניה
6.2	8.3	14.5	שלומי
8.3	6.1	14.4	ערד
3.5	10.9	14.4	כפר יאסיף
9.2	5.2	14.4	מצפה רמון
8.6	5.7	14.4	קריית ארבע
11.5	2.7	14.2	אריאל
9.8	4.4	14.1	בית דגן
7.7	6.2	13.9	בני עי"ש
6.1	7.5	13.6	יבנאל
3.5	10.0	13.6	עיילבון
8.7	4.7	13.4	חדרה
9.1	4.3	13.4	אזור
4.3	8.9	13.2	סאג'ור

שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
2.9	3.1	5.9	מגדל שמש
2.4	3.3	5.7	קלנסווה
3.6	2.1	5.7	עמנואל
2.4	3.2	5.6	ערערה
2.9	2.7	5.5	מסעדה
1.6	3.9	5.5	אום אל-פחם
2.0	3.4	5.4	מעלה עירון
1.1	4.3	5.3	בסמ"ה
4.0	1.3	5.3	אלעד
1.3	4.0	5.3	עין מאהל
2.4	2.9	5.3	באקה-ג'ת
4.4	0.9	5.3	ע'ג'ר
2.6	2.5	5.1	לקיה
2.0	3.0	5.0	כעביה-טבאש-חג'אג'רה
1.5	3.4	4.9	פורידיס
3.4	1.4	4.8	בני ברק
1.4	3.1	4.5	בסמת טבעון
2.2	2.1	4.3	כסיפה
0.8	3.4	4.2	טובא-זנגרייה
1.5	2.7	4.2	עילוט
2.7	1.2	3.9	תל שבע
2.2	1.5	3.7	רכסים
1.2	2.4	3.5	כפר מנדא
2.6	0.8	3.4	שגב-שלום
2.0	1.4	3.4	רהט
0.4	2.5	2.8	ביר אל-מכסור
0.9	1.8	2.7	זרזיר
2.2	0.4	2.6	ביתר עילית
1.0	1.4	2.5	חורה
1.4	0.8	2.2	ערערה-בנגב
1.3	0.4	1.8	מודיעין עילית
0.4	0.7	1.2	ג'סר א-זרקא

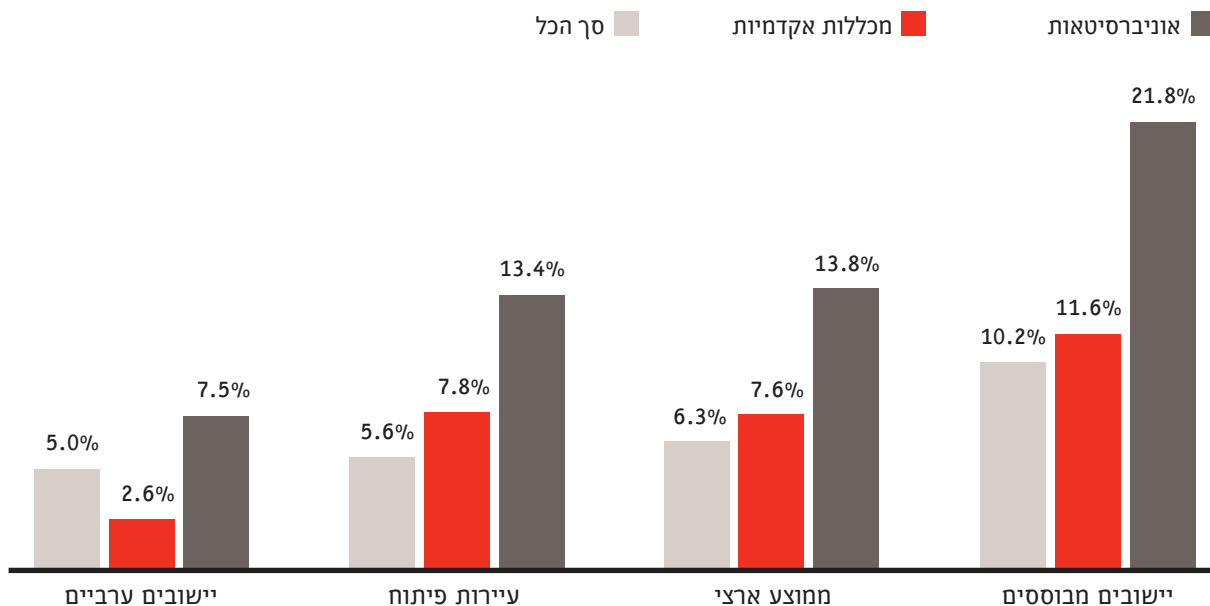
שיעור הלומדים/ות לתואר ראשון			יישוב
במכללות (פרטי וציבורי)	באוניברסיטאות	סה"כ	
6.1	3.3	9.4	קריית מלאכי
6.9	2.4	9.3	רמלה
6.1	3.2	9.3	לוד
3.0	6.1	9.0	עראבה
2.5	6.5	9.0	כפר כנא
2.6	6.4	9.0	דייר אל-אסד
2.6	6.4	9.0	טורעאן
1.7	7.2	8.8	טמרה
2.2	6.5	8.7	נחף
4.8	3.8	8.6	ירושלים
2.6	5.7	8.3	זמר
3.8	4.4	8.2	ג'לג'וליה
1.8	6.3	8.2	ג'זיידה-מכר
1.8	6.3	8.1	ירכא
2.1	5.8	8.0	שפרעם
1.5	6.4	7.9	אבו סנאן
5.8	2.1	7.9	קריית יערים
2.8	5.0	7.8	טירה
2.4	5.2	7.6	ריינה
3.1	4.5	7.6	כפר קאסם
2.8	4.8	7.6	אכסאל
5.0	2.6	7.6	בית שמש
1.7	5.9	7.5	כאבול
3.9	3.6	7.5	בוקעאטא
2.5	4.9	7.4	שעב
2.0	5.2	7.2	בועיינה-נוג'ידאט
1.9	5.1	7.0	מג'ד אל כרום
2.0	4.9	6.9	משהד
4.7	2.1	6.8	בית ג'ן
2.7	3.8	6.4	טייבה
1.2	4.9	6.1	בענה
1.2	4.8	6.0	כסרא-סמיע

הערות:

1. הלמ"ס מפרסמת נתונים על סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות רק עבור יישובים שבהם 30 סטודנטים או יותר.
 2. הנתונים המוצגים בלוח שלעיל הינם עבור יישובים בעלי 2,000 תושבים ומעלה. לא נכללו יישובים הכלולים במועצות אזוריות.
 3. הממוצע הארצי של הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות כולל את כל הסטודנטים לתואר ראשון מכל היישובים בארץ, בכלל זה גם יישובים שלא נכללים בלוח זה.
 4. מכללה אקדמית - סך הסטודנטים הלומדים במכללות ציבוריות ופרטיות לקראת תואר ראשון. לא נכללו מכללות אקדמיות לחינוך.
 5. הנתונים אינם כוללים את הסטודנטים הלומדים באוניברסיטה הפתוחה.
 6. יישובים מבוססים - יישובים המשתייכים לאשכולות 8-10 של הלמ"ס.
 7. יישובים ערביים - לא נכללו סטודנטים ערבים המתגוררים בערים מעורבות.
 8. השיעורים שמוצגים בלוח שלעיל חושבו מתוך נתוני המקור. לכן, תיתכן אי התאמה של עשירית האחוז בלוח.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, רשויות מקומיות בישראל 2011, קובץ נתונים לעיבוד, אתר האינטרנט של הלמ"ס; הנתונים על מספר הלומדים באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות לתואר ראשון התקבלו מגף חינוך גבוה בלמ"ס.

סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בישראל

לפי יישוב מגורים • 2011/12 • כאחוז מבני/ות 20-29 • יישובים שבהם 30 סטודנטים או יותר • לפי סדר יורד של סך הלומדים לתואר ראשון

הערות:

1. הלמ"ס מפרסמת נתונים על סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות רק עבור יישובים שבהם 30 סטודנטים או יותר.
 2. הנתונים המוצגים בלוח שלעיל הינם עבור יישובים בעלי 2,000 תושבים ומעלה. לא נכללו יישובים הכלולים במועצות אזוריות.
 3. הממוצע הארצי של הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות כולל את כל הסטודנטים לתואר ראשון מכל היישובים בארץ, בכלל זה גם יישובים שלא נכללים בלוח זה.
 4. מכללה אקדמית - סך הסטודנטים הלומדים במכללות ציבוריות ופרטיות לקראת תואר ראשון. לא נכללו מכללות אקדמיות לחינוך.
 5. הנתונים אינם כוללים את הסטודנטים הלומדים באוניברסיטה הפתוחה.
 6. השיעורים שמוצגים בלוח שלעיל חושבו מתוך נתוני המקור. לכן, תיתכן אי התאמה של עשירית האחוז בלוח.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, רשימת מקומיות בישראל 2010, קובץ נתונים לעיבוד, אתר האינטרנט של הלמ"ס; הנתונים על מספר הלומדים באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות לתואר ראשון התקבל מגוף חינוך גבוה בלמ"ס.

מערכת הבריאות

שחיקה במימון הציבורי ועלייה בתשלומי חולים

אילו היה הסל מתעדכן במלואו מדי שנה, מאז 1995 המימון שלו היה עומד ב־2011 על 48.8 מיליארד ש"ח, לערך, בעוד שבפועל הוא עמד באותה שנה על 32.7 מיליארד ש"ח, לערך.

הקו המייצג את תשלומי משקי הבית לקופות החולים הוא בחזקת אומדן, המוצג כאן לצורכי המחשה: תשלומים אלה כוללים גם תרופות הניתנות לרכישה ללא מרשם.

למרבה הצער, חוק ביטוח בריאות ממלכתי משנת 1994 לא כלל מנגנון של עדכון מלא וקבוע.

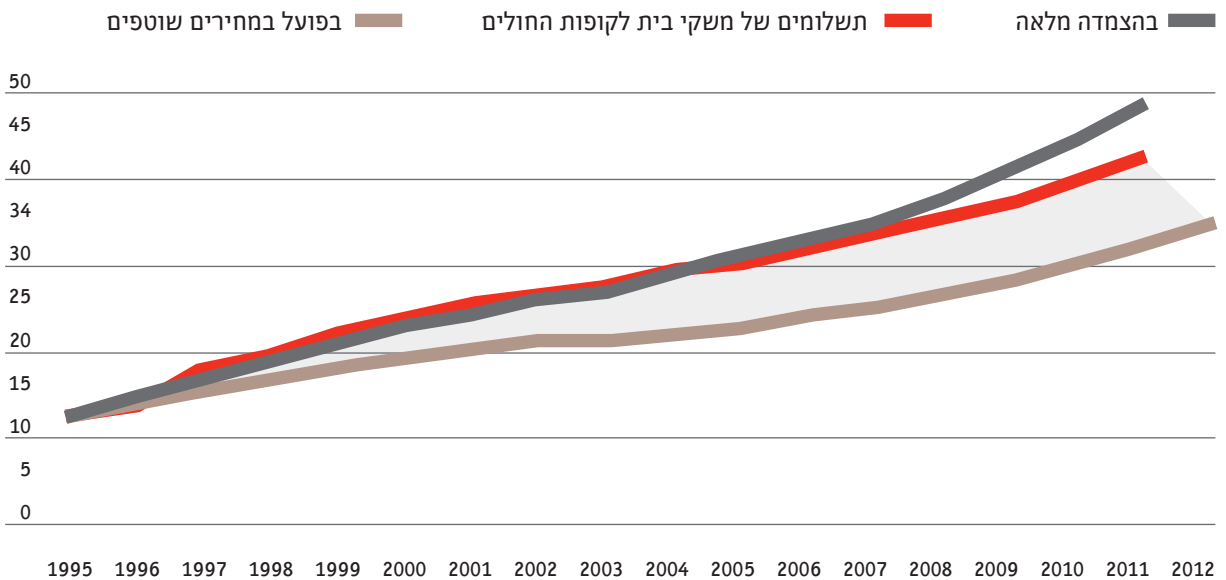
כאשר העדכון אינו מלא, מערכת הבריאות נאלצת לגייס משאבים נוספים, בראש ובראשונה באמצעות גביית תשלומים עבור תרופות וטיפולים, מעבר למה שחברי/ות הקופות משלמים במסגרת דמי בריאות, ומכירות של ביטוחים משלימים.

ב־2012 המשיך להתרחב הפער בין המימון הרצוי ובין המימון המצוי של סל שירותי הבריאות שמעניקות קופות החולים.

המימון הרצוי הוא זה הכולל עירכון ראוי של הסל, שנה אחר שנה, בהתאם לשינויים הדמוגרפיים והטכנולוגיים ולשינויים במדד מחירי תשומות הבריאות. המימון המצוי הוא זה הקיים בפועל.

עלות סל הבריאות 1995-2012

במיליארדי ש"ח

עלות סל הבריאות, 1995-2012

שנה	עלות סל הבריאות בפועל במחירים שוטפים (במיליארדי ש"ח)	עלות סל הבריאות בפועל והוצאות משקי בית מעבר למס הבריאות (במיליארדי ש"ח)	עלות סל הבריאות בהצמדה מלאה (במיליארדי ש"ח)
1995	12.24	א.נ.	12.24
1996	13.86	א.נ.	14.72
1997	15.36	17.98	16.87
1998	16.61	19.66	18.73
1999	18.01	22.22	20.74
2000	19.27	23.82	22.96
2001	20.27	25.67	24.35
2002	21.12	26.84	26.27
2003	21.14	27.66	27.15
2004	22.01	29.17	28.94
2005	22.77	30.20	31.15
2006	24.04	32.02	33.15
2007	24.95	33.70	35.02
2008	26.58	35.62	37.52
2009	28.14	37.43	40.95
2010	30.33	39.91	44.41
2011	32.67	42.46	48.83
2012	34.68	א.נ.	א.נ.

הערות:

1. עלות סל הבריאות בהצמדה מלאה - נתוני סל הבריאות חושבו על פי שלושה מדדים: שינוי דמוגרפי, שינוי טכנולוגי ושינוי במדד תשומות הבריאות. עבור כל אחד מהמדדים נבדק השינוי בו משנה לשנה.
 2. בסל הבריאות קיימים גם שינויים אחרים מלבד אלו שנסקרו כאן. שינויים אלו לא נלקחו בחשבון.
 3. הנתון של עלות הסל בהצמדה מלאה מראה לנו כמה אמור היה להיות בסל הבריאות בהשוואה לסל שנקבע בשנת 1995. כלומר, מה היה השינוי הכספי הדרוש בכדי לשמור על הרמה שנקבעה בשנת 1995.
 4. יש להשוות את עלות הסל בהצמדה מלאה לעלות הסל בפועל, במחירים שוטפים, בצורה זו אפשר לראות את הפער בין הנתון השוטף לבין מה שאמור היה להיות אילו היו מבוצעים השינויים שנסקרו לעיל.
 5. הוצאות משקי בית מעבר למס הבריאות כוללות: הוצאה על ביטוחים משלימים, ביטוחים פרטיים ותשלומים לקופות החולים עבור תרופות וטיפולים (בסל הבריאות ומחוץ לסל הבריאות).
 6. החל משנת 1997 קיימים נתונים מעודכנים של הוצאות משקי בית. לשנת 2012 עדיין אין נתונים מעודכנים.
- מקורות:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד הבריאות, חוק ביטוח בריאות ממלכתי 1995-2011, קובץ נתונים סטטיסטיים, עורכים: דניאלה אריאלי, טוביה חורב וניר קידר, ינואר 2012, אתר האינטרנט של משרד הבריאות; נתוני ההוצאה של משקי בית מעבר למס הבריאות התקבלו מתוך חשבונות לאומיים בלמ"ס.

מערכת הבריאות**שחיקת האוניברסליות והשוויוניות:
יותר הכנסה - יותר ביטוח בריאות
(אבל לא בהכרח יותר בריאות)**

אלה. כמוכן שזמנם של רופאים ושל אנשי רפואה אחרים יוסט מן המערכת הציבורית למערכת הפרטית והפרטית למחצה. אילו היו הכספים הללו מושקעים בסל הבסיסי, המערכת הציבורית יכולה היתה להיות נדיבה ושוויונית יותר.

צריך להוסיף כי כל הנתונים הם ממוצעים עבור כל עשירון. הממוצעים מסתירים את העובדה שבעשירונים הנמוכים יש משקיי־בית רבים שכלל אינם רוכשים ביטוחים נוספים.

נתוני ההוצאה על ביטוחי הבריאות למשק בית לשנת 2012 מחושבים על בסיס סקר הוצאות משקי הבית במתכונתו החדשה, לכן אנו מציגים את הנתונים הללו כנפרד ולא כהמשך של הקו המחבר בין השנים 2002 ו־2011.

לעצמן לרכוש ביטוחים רבים ויקרים יותר, בעוד שמשפחות מעוטות הכנסה יכלו לרכוש הרבה פחות.

הפער בין העשירונים השונים בולט במיוחד בכל הנוגע לביטוחים פרטיים: ב־2012, משקיי־בית בעשירון העליון רכשו ביטוחים פרטיים בסכום ממוצע של 221 ש"ח בחודש, בעוד שמשקיי־בית בעשירון השני רכשו בסכום קטן בהרבה – 17 ש"ח.

יש לומר כי הסכנה הגדולה ביותר הטמונה בגידול בביטוחים הפרטיים והמשלימים היא, שתרופות וטיפולים חיוניים עלולים להיות מוסטים מהסל הבסיסי שכולם מקבלים, בתמורה למס בריאות, אל הביטוחים הפרטיים והמשלימים. מהלך שכזה יפגע בנגישות של כלל הציבור לתרופות ולטיפולים

ב־2012 ההוצאה החודשית של משקי בית בעשירון העליון על ביטוחי בריאות פרטיים עמדה על 221 ש"ח. ההוצאה על ביטוחי בריאות משלימים של קופות החולים היתה גבוהה במעט ועמדה על 267 ש"ח לחודש. סך ההוצאה החודשית הכוללת של משקי בית בעשירון העליון הגיעה ל־489 ש"ח.

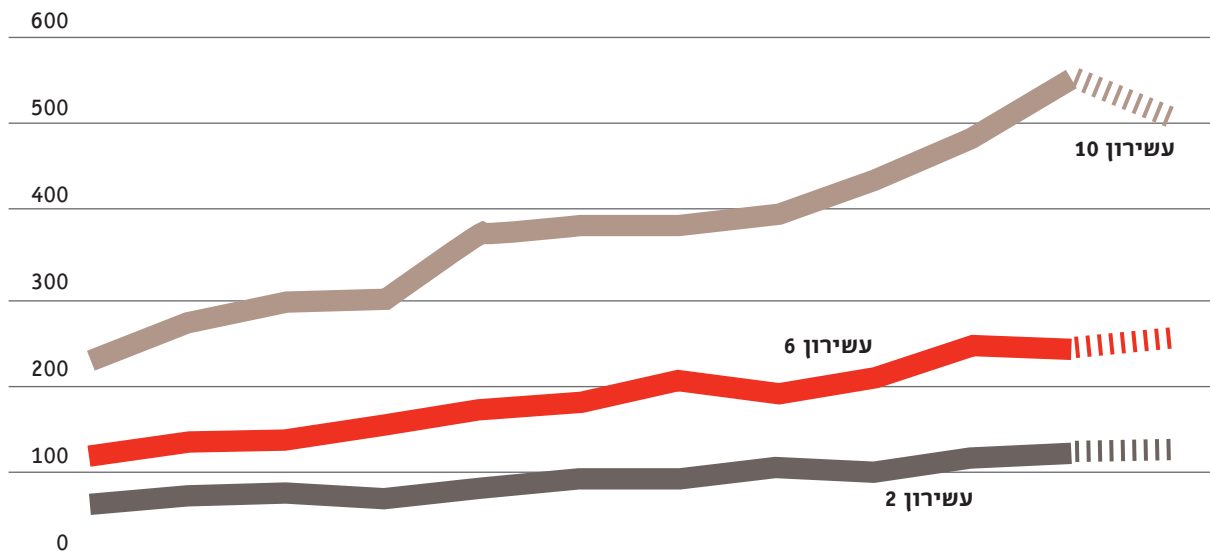
משק בית בעשירון העליון הוציא פי שניים על ביטוחי בריאות לעומת משק בית בעשירון השישי ופי 4.5 לערך יותר ההוצאה החודשית של העשירון שני.

בשנת 2012, משקל הביטוחים הנוספים (הפרטי והמשלים) בסך הוצאות משקי הבית על בריאות, עמד על 35%.

כולם שילמו יותר – אבל משפחות שהכנסתן גדולה יותר יכלו להרשות

סך ההוצאה החודשית של משקי בית על ביטוחי בריאות משלימים ופרטיים, עשירונים 2, 6 ו-10, 2012-2002

לפי עשירוני הכנסה כספית נטו למשק בית • בש"ח • במחירי 2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	סדרה חדשה
עשירון 2												
פרטי	15	17	4	8	18	18	18	11	15	22	17	
משלים	47	48	52	62	63	64	74	77	89	90	93	
סך הכל	62	65	56	70	81	82	92	88	104	112	111	
עשירון 6												
פרטי	33	36	39	46	55	61	47	49	82	64	64	
משלים	86	90	102	111	111	130	131	146	148	163	179	
סך הכל	119	126	141	157	166	190	179	195	231	226	243	
עשירון 10												
פרטי	125	143	132	203	198	180	193	212	238	281	221	
משלים	132	139	151	160	167	186	188	206	226	251	267	
סך הכל	257	282	284	363	366	365	381	418	464	532	489	

הערות:

1. ביטוח בריאות כולל ביטוח משלים בקופות חולים וביטוח בריאות מסחרי בחברת ביטוח.
2. הנתונים המוצגים לעיל מעוגלים. לכן, תיתכן אי התאמה לנתוני הסך הכל.

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך נתונים שהתקבלו מנג' צריכה בלמ"ס.

מערכת הבריאות

הכפלת נטל התשלומים של משקי-הבית

כתוצאה משחיקת המימון הממשלתי של סל הבריאות גדל נטל המימון על צרכני שירותי הבריאות. אלה רוכשים ביטוחים נוספים המשמשים בעיקר לבחירת רופא מנתח ולקבלת חוות-ידעת שנייה, אך גם לרכישת תרופות ושירותים נוספים.

ב-2002 עמד נטל כספי זה על 5.7

מיליארד ש"ח. ב-2011 גדל הנטל והגיע לסכום של 9.9 מיליארד ש"ח. איך אנו יודעים זאת? פשוט – סכומים אלה מייצגים את סך ההכנסות של קופות החולים ושל חברות הביטוח המסחריות ממכירה של ביטוחים ומגבייה (בקופות החולים) של תשלומים עבור תרופות

וטיפולים.

חלק מן הגידול המוצג נובע משינוי טכני: הנתונים שמוצגים להלן מקורם באגף שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר והם גבוהים יותר מאלו שהוצגו בשנים קודמות והופקו על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הכנסות של קופות חולים ושל חברות ביטוח מתשלומים של משקי בית

מעבר לדמי בריאות • 2012-2002 • במיליארדי ש"ח • במחירי 2012

2012 (אומדן)	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	
3.6	3.4	3.2	2.9	2.8	2.5	2.1	1.9	1.9	1.7	1.5	הכנסות קופות החולים ממכירת ביטוח משלים
1.1	3.2	3.3	3.2	3.3	3.6	3.5	3.5	3.3	3.0	2.8	הכנסות קופות החולים מהשתתפות של חברים עבור תרופות וטיפולים ¹
3.6	3.4	3.2	3.1	2.9	2.7	2.3	2.0	1.9	1.8	1.5	הכנסות חברות הביטוח מסחריות ממכירת ביטוח רפואי
1.1	9.9	9.6	9.3	9.0	8.8	8.0	7.4	7.2	6.5	5.7	ס"ה הכנסות קופות החולים (מעבר לדמי בריאות) וחברות הביטוח

הערות:

1. סעיף זה כולל הכנסות של קופות החולים משירותים במסגרת סל הבריאות (תרופות, תשלום לרופא, תשלומים רבעוניים שונים) וכן משירותים ותרופות שהם מחוץ לסל הבריאות.
 2. הנתונים שלעיל אינן כוללים את ההוצאה של המבוטחים על ביטוח סיעודי.
 3. הנתונים לשנת 2012 הינם אומדן.
- מקור:** עיבוד של מרכז אדוה מתוך נתונים שהתקבלו על ידי גף חשבונות לאומיים בל"מ.

הערות:

- 1 17 הארצות החברות בגוש היורו.
- 2 עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2013 ומתוך *OECD Stats*.
- 3 על פי הלמ"ס, בשנת 2013 הצמיחה במשק עמדה על 3.3%. בנק ישראל צופה כי בשנת 2014 התמ"ג יצמח ב-3.3% ובשנת 2015 על 3.2%.
- 4 *OECD Stats*
- 5 בבל המעבר לשיטת המדידה החדשה של התמ"ג, הנתון שלעיל הינו לשנים 2006-2012 בלבד; עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2013.
- 6 בנק ישראל, לוחות גרפים וסדרות, אתר האינטרנט של הבנק.
- 7 עיבוד של מרכז אדוה מתוך: IMF, *World Economic Outlook*, October 2013.
- 8 שם, שם.
- 9 לפירוט השינויים ר' הלמ"ס, הדעה לעיתונות, "ממצאים מסקר הוצאות משק הבית 2012", 29.10.2013.
- 10 על פי מינהל הכנסות המדינה, בשנת 2008 משקל העצמאים עולה עם הגידול ברמת ההכנסה. בנוסף, משקל העצמאים במאון העליון היה כ-58%. משרד האוצר, מינהל הכנסות המדינה, דו"ח שנתי 2011-2012, מס' 59, עמ' 95 ולוח ה-17.
- 11 מרכז אדוה, תמונת מצב חברתית, שנים שונות.
- 12 מרכז אדוה, תמונת מצב חברתית 2012, דצמבר 2012.
- 13 בינואר 2012 שינתה הלמ"ס את שיטת החישוב של האבטלה, בהתאם לדרישות ארגון ה-OECD. בשיטה החדשה הנתונים נאספים על בסיס חודשי והם כוללים לא רק את כוח העבודה האזרחי אלא גם את מי שבשירות צבאי חובה וקבע. לפיכך נתוני האבטלה גבוהים מאלה שדווחו עד כה. הלמ"ס, הדעה לעיתונות, נתונים מסקר כוח אדם לחודש נובמבר 2013, 31 בדצמבר 2013.
- 14 <http://www.oecd.org/employment/harmonisedunemploymentrateshursoccd-updatednovember2013.htm>
- 15 עיבוד של מרכז אדוה מתוך *OECD Stat*.
- 16 ר' ח'אלד עראר וקוסאי חאגי יחיא, "יציאת סטודנטים ערבים מישראל ללימודים גבוהים בירדן: גורמים דוחפים, גורמים מושכים ואתגרים". בתוך ספר החברה הערבית בישראל, מכון ון ליר, 2009.
- 17 הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2013, לוחות: 8.48, 8.58, 8.59 ו-8.60.
- 18 לפירוט זה ראו: מרכז אדוה, תמונת מצב חברתית, שנים שונות.
- 19 עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, רשויות מקומיות בישראל 2011, קובץ נתונים לעיבוד, אתר האינטרנט של הלמ"ס; הנתונים על מספר הלומדים לתואר ראשון התקבלו מתוך גף חינוך גבוה בלמ"ס.

